

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Факультет фінансів та обліку
Кафедра фінансів ім. С.І. Юрія

БУЛЬЧАК Андрій Олександрович

**Концептуальні засади функціонування податків
як соціально-економічної категорії / Conceptual
Foundations of Functioning of Taxes as
Socio-Economic Category**

спеціальність: 072 - Фінанси, банківська справа та страхування
освітньо-професійна програма - Фіскальне адміністрування

Кваліфікаційна робота

Виконав студент групи ФФАм-21
А. О. Бульчак

Науковий керівник:
к.е.н., Є. П. Бондаренко

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту:

" ____ " _____ 20__ р.

Завідувач кафедри

А. І. Крисоватий

ТЕРНОПІЛЬ - 2023

Зміст

Вступ	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРЯМОГО ОПОДАТКУВАННЯ	7
1.1. Сутність та роль податків у податковій системі держави	7
1.2. Ретроспектива розвитку та характерні риси прямих податків в Україні	17
Висновки до розділу 1	27
РОЗДІЛ 2. ПРАГМАТИЗМ ОПОДАТКУВАННЯ В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	29
2.1. Економічна ефективність оподаткування в Україні.	29
2.2. Оцінка справляння податків з доходів фізичних осіб як елемента соціальної політики держави.	37
Висновки до розділу 2	44
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТА МОДЕРНІЗАЦІЇ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ	46
Висновки до розділу 3	51
Висновки	53
Список використаної літератури	54

Вступ

У ході історичного розвитку людства виникали різноманітні форми та методи оподаткування. Кожен вид податків має свої особливості та функціональне призначення і займає певне місце в податковій системі країни. Роль конкретного податку можна охарактеризувати, враховуючи його приналежність до певної групи в існуючій системі класифікації податків. Систематизація податків дає змогу краще висвітлити сутність і функції податків, відобразити роль податків у національній податковій політиці, визначити напрям і характер їх впливу на соціально-економічний розвиток суспільства.

Реалізація податкової політики дозволяє вимагати певну суму коштів, що підлягає попередній оцінці, якщо особа платника податків чітко визначена, і розраховувати на податкові надходження від великої кількості платників податків, їх персонального складу та платоспроможності. Це дозволяє державам відповідати безпосередньо платникам податків. невідомий. Відповідно до такого підходу до формування фіскальної політики податки поділяються на дві групи: прямі податки та непрямі податки. У цьому дослідженні такі групи податків розглядаються більш детально з використанням форми оподаткування, відомої як прямі податки.

Прямі податки часто використовуються у світовій податковій практиці як засіб прямого впливу на економічну поведінку економічних агентів. Тому реформа прямого оподаткування стала одним із центральних питань національної податкової політики. Водночас система прямого оподаткування має на меті вирішення подвійного завдання – забезпечення достатніх податкових надходжень до національного бюджету, одночасно сприяючи розширеному відтворенню кожного суб'єкта господарювання шляхом реалізації політики. З іншого боку, інвестиційна функція здійснюється через прямі податки.

Актуальність теми. Прямі податки часто використовуються у світовій податковій практиці як засіб прямого впливу на економічну поведінку економічних агентів. З цієї причини реформа прямого оподаткування стала одним

із центральних питань національної податкової політики. Водночас система прямого оподаткування має на меті вирішення подвійних завдань: забезпечення достатніх податкових надходжень до державного бюджету та водночас сприяння розширеному відтворенню кожного суб'єкта господарювання шляхом реалізації політики. Інвестиційна функція, навпаки, здійснюється через прямі податки.

Проблеми теорії і практики прямого оподаткування розглядалися у наукових працях як зарубіжних учених, так і вітчизняних, зокрема: Годиш Н.М., Шевчук Д.А., Григорєва К.С., А.І. Крисоватий, Шайдер Ф. Рачковський К., Озарінський А.В., Слатвінська М.О., Дубовик О.Ю., Прокопчук О.Т., Бечко В.П., Василик О.Д., Оспіщев В.І., Опарін В.М. Деякі питання становлення і розвитку прямого оподаткування висвітлено у наукових працях таких українських вчених: Мельник В.М., Борисюк О.В., Гетманцев Д.О., Соколовська А.М., Недосуга А.Г., Гринюк Р.М.

Широкі аспекти реформування прямого оподаткування як предмета наукового дослідження висвітлено в роботах цих українських учених. Вибір саме цієї теми наукового дослідження обґрунтовується наявністю розбіжностей щодо основних питань теорії та практики прямого оподаткування, а також неузгодженістю основних завдань соціально-економічної політики та проведених реформ. ситуації.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є вивчення теоретичних аспектів реформування прямого оподаткування та оцінка практичної складової даної проблематики як засобу впливу на соціально-економічний клімат України.

Для досягнення зазначеної мети необхідним є виконання таких завдань:

- дослідження сутності, саме класифікації та ролі прямих податків через виконувані ними функції;
- вивчення етапів розвитку та механізму саме справляння ключових прямих податків в Україні;
- оцінка економічного, та зокрема фіскального, значення прямого саме оподаткування в податковій та бюджетній системі країни;
- аналіз саме оподаткування доходів фізичних осіб у Україні;

- дослідження саме впливу прямого оподаткування на розвиток економіки країни;
- здійснити порівняльний аналіз саме системи прямого оподаткування України та країн-членів Європейського Союзу;
- довести можливість саме підвищення фіскально-регулятивної ролі прямого оподаткування в Україні шляхом визначення його проблемних аспектів та векторів реформування.

Об'єктом дослідження є процес становлення оподаткування в Україні з врахуванням сучасних тенденцій розвитку економіки.

Предметом дослідження є особливості прямого оподаткування в контексті соціально-економічного розвитку України.

Методи дослідження. У процесі дослідження застосовувались різні методи: історичний, абстрактно-логічний, факторний, економіко-математичний, системного підходу, метод узагальнення, порівняльного аналізу, експертної оцінки явищ та інші.

Інформаційну базу кваліфікаційної роботи становлять нормативні акти з питань оподаткування, зокрема Податковий кодекс України, звітні матеріали Державної податкової служби, публікації у фахових періодичних виданнях, матеріали наукових та науково-практичних конференцій, навчальна література.

Очікувані результати дослідження. Теоретичні узагальнення дослідження, практична реалізація пропозицій кваліфікаційної роботи дозволить підняти на якісно новий рівень організацію справляння прямих податків та підвищити їх ефективність як засіб для покращення соціально-економічного середовища в Україні.

Наукова новизна отриманих результатів. Новими науковими результатами дослідження є визначення основних напрямів модернізації прямого оподаткування в Україні та вдосконалення механізму їх справляння. У процесі написання роботи докладено зусиль до розробки перспективних напрямків подальшого удосконалення адміністрування прямих податків. Результатом дослідження є встановлення окремих недоліків в існуючому законодавстві, що

негативно впливають на процес сплати прямих податків і розроблено рекомендації по їх усуненню.

Апробація результатів дослідження. Основні наукові результати дослідження опубліковані у збірниках наукових праць кафедри фінансів ім. С.І. Юрія, а саме: «Фінансове забезпечення сталого розвитку»: збірники наукових праць кафедри фінансів ім. С. І. Юрія Західноукраїнського національного університету. Вип. 3. Т.1- 2. Тернопіль: ЗУНУ, 2023 року.

Відповідно до мети, завдань та логіки дослідження визначена структура кваліфікаційної роботи, яка складається з вступу, трьох розділів, висновків, переліку використаних джерел. Загальний обсяг роботи містить 3 таблиці та 14 рисунків. Список використаних джерел налічує 49 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОПОДАТКУВАННЯ

1.1. Сутність та роль податків у податковій системі держави

Економісти називають податки однією з найважливіших фінансових категорій. Історично склалося так, що податкові відносини є найдавнішою формою фінансових відносин між державою з одного боку та членами суспільства з іншого. Відповідно до існуючої системи оподаткування всі податки класифікуються за такими основними ознаками: за метою оподаткування, за місцем реєстрації, за сумою податку, за платником податку та за способом сплати. Водночас саме тема оподаткування привертає найбільшу увагу науковців. Усі податки залежно від предмета оподаткування поділяються на прямі та непрямі.

Прямі податки є інструментом досягнення економічного та соціального розвитку як складової національної політики. Навіть якщо вплив на ціни на товари невеликий, прямі податки зменшують доходи тих, хто їх сплачує, тим самим впливаючи на рівень інвестицій і споживчий попит. Тому важливу роль у побудові соціально-економічної моделі суспільства відіграє система прямого оподаткування.

Для кращого розуміння сутності прямих податків необхідно більш детально вивчити сутність, функції та значення прямих податків у податковій системі держави.

Прямі податки є однією з найважливіших економічних категорій. Розвиток історії призвів до формування фінансових відносин між державою та членами суспільства. Виникнення держави буквально призвело до появи платежів і внесків у скарбницю. Прямі податки визначаються податковим органом щодо платника податків. Розмір сплаченої суми залежить від розміру об'єкта оподаткування. Таким чином реалізується принцип податкової справедливості, який імponує більшості економістів і трудящих. Остаточним платником прямих податків є особа, яка отримує дохід і володіє майном.

Соціальне значення прямих податків розкриває їх взаємозв'язки з іншими економічними категоріями, а внутрішні зв'язки податків пояснюють їх вплив на

виробничі відносини і продуктивні сили суспільства, розкриваючи глибинну природу податків.

Аналізуючи підходи до розуміння сутності прямих податків, погляди та принципи його розмежування в науковій літературі, можна зробити висновок про існування дискусійної проблеми та потребу її вирішення. Перш за все, необхідно з'ясувати роль прямих податків в економічному розвитку національної економіки та окремих суб'єктів господарювання. З цією метою я вважаю корисним розглянути природу прямих податків.

Так, під прямими податками Соколовська розуміє обов'язкові платежі, основою яких є корпоративна структура або доходи населення. До таких податків належать прибутковий податок, податок на доходи фізичних осіб, податок з фізичних осіб, податок на майно та інші види податків [23, С. 58]. Авторський колектив Заяц та М.К. Фісенко на чолі з зазначають, що прямі податки – це податки на особисте майно та доходи, які зменшують суму доходу, що сплачується платником. ранок. Хоча Артур не дає тлумачення сутності прямого податку, він наводить його основні характеристики: його появу безпосередньо для платника та залежність від суми об'єкта оподаткування [27, С. 107].

О.Д. Василик у визначенні сутності прямих податків також звертає увагу лише на одну характеристику – об'єкт оподаткування – прибуток, землю, капітал або дохід юридичної чи фізичної особи, а також стверджує, що обсяг такого податку залежить від величини певної власності [28, с.208]. В.І. Оспіщев та В.М, Опарін зазначають, що прямі податки безпосередньо сплачуються платниками до бюджету держави залежно від розміру об'єкта оподаткування [29 с. 110; 30, с. 100].

Вважаємо, що такі визначення та підходи науковців не відображають макроекономічного змісту прямих податків, а лише враховують особливості, пов'язані з базою їх зобов'язань та сплати. Водночас непрямі податки також мають ознаку обов'язковості. Тому, на нашу думку, для кращого розуміння сутності прямих податків розглянемо основні відмінності прямих і непрямих податків. У таблиці 1.1 наведено ознаки поділу податків на прямі та непрямі.

Таблиця 1.1

Поділ податків на прямі і непрямі*

<i>Ознаки</i>	<i>Прямі податки</i>	<i>Непрямі податки</i>
Залежно від способу сплати	сплачує і вносить в бюджет одна і та сама особа	сплачує одна особа, а вносить в бюджет інша особа
Залежно від участі у формуванні ціни	включаються в ціну на стадії виробництва	включаються на стадії реалізації, служать надбавкою до ціни товару
Залежно від способу нарахування	нараховуються згідно даних декларацій і кадастрів	нараховуються згідно <u>затверджених</u> тарифів
Залежно від джерела сплати	стягуються з виробництва цінностей: доходу та майна	джерелом сплати є споживання цінностей: витрати і споживання

*Складено автором за джерелом [2].

Отже, прямі податки - це обов'язкові платежі власників доходів або майна, які є прямими платниками податків, у результаті придбання та накопичення матеріальних цінностей (доходів або майна), які надходять до центрального фіскального фонду держави. Це для забезпечення розширеного відтворення, економічного розвитку країни в цілому та виконання соціальних функцій, а розмір визначається залежно від податкового плану. Непрямі податки фактично є податками на споживання і не прив'язані до доходу платника.

Вибір оптимального співвідношення прямих і непрямих податків залежить від повноти механізму його управління, здатності податкової системи мінімізувати ухилення від сплати податків, рівня розвитку податкової культури, податкової традиції, спрямованості на соціальний компроміс і вирішення проблеми соціальних проблем. Визначається стат. На рисунку наведено характеристику прямих і непрямих податків. 1.1.

	Непрямі податки	Прямі податки
<i>Справедливість оподаткування (з позиції платоспроможності платників)</i>	Соціально несправедливі	Соціально справедливі
<i>Психологічний фактор</i>	Психологічно сприймаються (сплачуються для споживача непомітно)	Важке психологічне сприйняття
<i>Складність визначення податкової бази</i>	Відносно прості розрахунки	Відносно складні розрахунки
<i>Можливість ухилення від сплати</i>	Низька (майже відсутня)	Досить висока
<i>Фіскальне значення</i>	Суттєві та стабільні надходження до бюджету	Менш стабільні надходження до бюджету

Рис. 1.1. Ключові особливості прямого і непрямих оподаткування*

*Складено автором за джерелом [22, с.95].

Зауважимо, що з розвитком податкових систем більше не існує чіткого розмежування прямих і непрямих податків. Наприклад, акцизний податок є універсальною формою прямого податку і має ознаки прямого податку, оскільки його збір переміщується з торгової зони (при закупівлі товарів) у виробничу зону (при закупівлі товарних марок). Подібна ситуація спостерігається щодо оподаткування ПДВ та податком на прибуток, оскільки прибуток тут визначається як частина створення вартості. З точки зору платника, це фактично той самий податок. Але якщо ПДВ безпосередньо включається в ціну, то податок на прибуток опосередковано впливає на ціну при визначенні рентабельності (рентабельності) товарів, робіт, послуг. Це свідчить про те, що різниця між прямими і непрямими податками невелика. Однак доходи споживачів як

платників податку оподатковуються в одних випадках опосередковано, а в інших – прямо.

Сутність прямого податку як економічної категорії розкривається в процесі реалізації його функцій. Функція керування — це спосіб вираження цієї властивості в дії. На сьогоднішній день вчені чітко не визначили перелік ролей прямих податків. Тому це питання залишається предметом дискусій і потребує вирішення. Тому пропонуємо розглядати дві основні функції: фіскальну та розподільчу. Фіскальна функція вважається найдавнішою в історії.

При виконанні цієї функції частина фінансових ресурсів суспільства вилучається за державу, забезпечуючи тим самим формування доходів шляхом акумулювання коштів у бюджетах усіх рівнів. Першочергове значення для виконання фіскальних функцій має стабільність і стійкість фінансових надходжень держави. Формування доходів державного та місцевих бюджетів на основі централізованого збору податків перетворює саму державу на великий суб'єкт господарювання. Виконання цієї функції пов'язане із забезпеченням доходів бюджету для задоволення суспільних потреб.

Виконуючи фіскальні функції, держава здійснює аналіз економічної системи, здійснює податкове адміністрування, яке є елементом державного фінансового менеджменту та дієвим механізмом зворотного зв'язку в ланцюзі економічного розвитку. Це комплекс контрольних заходів, що здійснюються податковими та іншими органами відповідно до чинного законодавства для забезпечення достовірності податків та інших обов'язкових платежів до бюджетних і позабюджетних фондів. Здійснення регулюючих функцій через прямі податки стало закономірним у ході розвитку соціально-економічних відносин.

Ця функція проявляється у формуванні систем пільг, зміні орієнтирів оподаткування, податкових ставок, розмірів податків [20]. Держава може стимулювати або гальмувати розвиток виробництва, використовуючи певні засоби впливу на економічне становище країни. Більш того, зрозуміло, що ця функція прямих податків спрямована на регулювання соціально-економічних

процесів суспільства шляхом визначення рівня витрат на соціально-економічний розвиток країни.

Крім податкової та регуляторної функції, економісти розглядають багато підфункцій, таких як пряме адміністрування податків, розподіл і суспільство. Розглянемо кожен окремо. Функції прямого податкового контролю вводяться в процес оподаткування і визначають раціональність і збалансованість податкової системи та її відповідність поставленим цілям.

Суть управлінських функцій полягає в організації та координації, визначенні та обліку кількості податків та їх розмірів, а також аналізі ефективності окремих каналів надходження податків. Крім врегулювання отримання грошей, також передбачено нарахування різноманітних штрафів. Основна мета цієї функції — гарантувати, що ви сплачуєте податки вчасно та в повному обсязі.

Розподільча функція пов'язана із первинним і вторинним розподілом ВВП та національного доходу. При виконанні цієї функції держава повинна керуватися такими принципами [19, с.25]:

- постійність (податки встановлюються і діють протягом всього бюджетного періоду);
- стабільність (існування високого рівня гарантії податкових надходжень та їх повних обсяг);
- рівномірність (розподіл по території країни для забезпечення достатніх доходів).

У сучасному стані розвитку національної економіки важливого значення набула соціальна функція податків. Соціальна функція прямих податків полягає в підтримці соціальної рівноваги між окремими групами платників. Його реалізація суттєво впливає на національний добробут і справедливий розподіл ресурсів державного бюджету між усіма верствами населення.

У ньому докладно розглядається інформація про класифікацію податкових зобов'язань і систематизуються прямі податки за трьома основними характеристиками.(рис. 1.2).

Рис. 1.2. Класифікація прямих податків *

*Складено автором за джерелом [5, с. 134].

**Змішаними є такі податки, збори та інші податкові платежі, які зобов'язані сплачувати як фізичні, так і юридичні особи, в тому числі й громадяни-підприємці.

Проте представники окремих галузей фінансів вважали за необхідне розділити податки на три групи: податки на споживання, податки на доходи та податки на майно (так званий спліт). Такий підхід найбільш ефективний при встановленні максимальних податкових цілей (охоплюючи всі можливі податкові цільові показники) і має застосовуватися в розвинутих соціально-економічних системах. Тому що в таких випадках питання передачі податків між платниками податків стає менш помітним і важливим у зв'язку з існуванням високого рівня соціальної справедливості та низького розшарування населення за багатством і доходами, тому що це не так. З іншого боку, для країн, що розвиваються, найважливішим питанням є відносини між податками та платниками податків. Це пов'язано з тим, що часто воно пов'язане з перенесенням тягаря податкових зобов'язань з держави на інших учасників перерозподільних відносин і навіть з ухиленням від сплати податків. Тому поділ податків на прямі та непрямі є доречним для таких країн, як Україна.

Крім того, прямі податки поділяються на дві підгрупи залежно від пріоритету платника та об'єкта оподаткування:

- Реальний податок (від англ. real – наявний, власність) служить для оподаткування майна і не залежить від розміру доходу його власника. У цьому випадку мета оподаткування є основним чинником, а платник податку — другорядним.

- Податки з фізичних осіб встановлюються індивідуально для конкретного платника та враховують платоспроможність платника. Тому оподаткування – це другорядне.

Рисунок 1.3 відображає поділ податків на особисті та реальні з переліком таких податкових платежів, що їх характеризують.

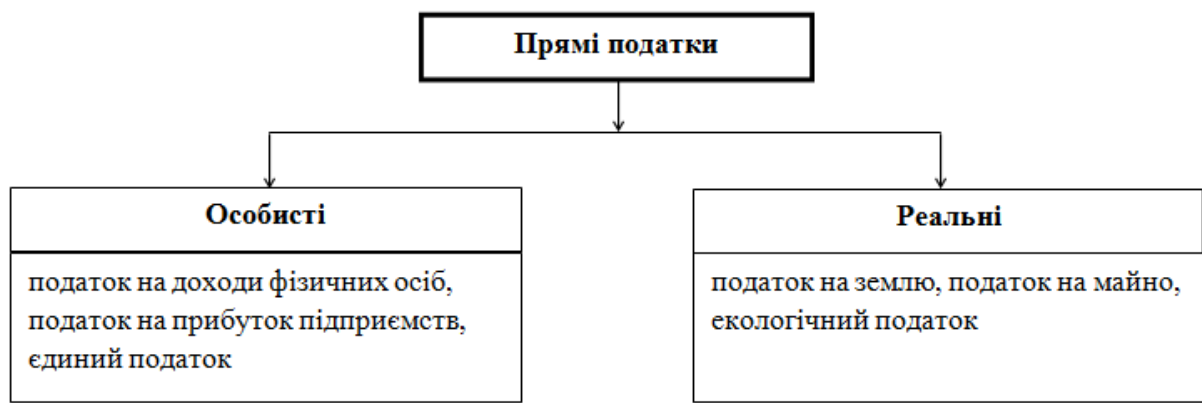

Рис. 1.3. Класифікація прямих податків за ступенем обліку фінансового стану платника податків [5, с. 135].

Окрім наведених вище класифікацій, прямі податки можна класифікувати за трьома групами: фізичний капітал, грошовий капітал і комбінація цих двох елементів. Детальні умови щодо інституціоналізації прямих податків див.рис. 1.4.

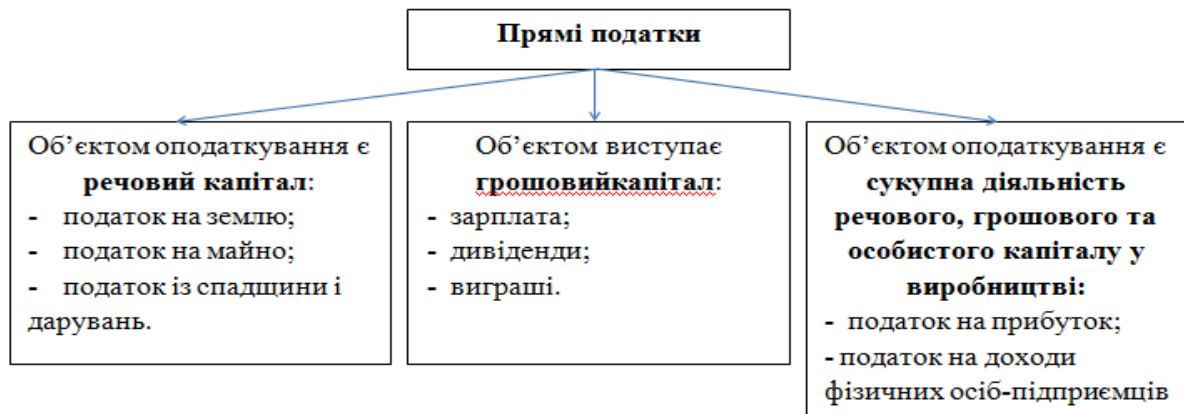

Рис. 1.4. Класифікація прямих податків за економічним змістом об'єкта оподаткування*

*Складено автором за джерелом [2].

- Системи прямого оподаткування характеризуються як перевагами, так і недоліками в їх реалізації.

- Основними перевагами прямого податку є:

- • Прямі податки сприяють встановленню прямого зв'язку між доходом платника та платежами до бюджету. При цьому податковий тягар розподіляється так, щоб члени суспільства з вищими доходами платили більше.

- • Пряме оподаткування є важливим фінансовим інструментом регулювання економічних процесів у країнах з розвиненою ринковою економікою та може впливати на рівні інвестицій, сукупного споживання, накопичення капіталу, ділової активності тощо.

- • При запровадженні прямого оподаткування податкові органи встановлюють прямі стосунки з платниками податків, що сприяє зміцненню економічної та політичної довіри. Виникають питання щодо мети управління фондами та їх раціонального використання. З непрямими податками платники податків більш пасивні щодо податкової політики країни, оскільки їхні платежі менш помітні. [3].

Можна стверджувати, що прямі податки мають передусім стимулюючу якість, яка виявляється в їхній здатності впливати на зміни в структурі

виробництва та споживання. За певних умов (не обмежуючись рівнем податкових ставок) прямі податки можуть повністю ліквідувати стимули до вдосконалення виробництва та нагромадження капіталу. Однак ефективно побудована система прямого оподаткування може досягти поставлених цілей або зрештою зменшити недоліки, які наразі важко усунути чи запобігти [4, С. 76] .

Однак система прямого оподаткування також має недоліки, зокрема:

- Пряме оподаткування передбачає досить складні методи обліку та звітності, а тому потребує використання складних механізмів збору податків.
- Контроль надходження прямих податків потребує значного розширення податкової системи та запровадження сучасних методів обліку та контролю платників.
- Прямі податки дають платникам можливість уникнути сплати через погане управління фінансами та наявність комерційної таємниці.
- Прямі податки не можуть бути джерелом стабільного поповнення національної скарбниці. Це пояснюється тим, що при побудові системи прямого оподаткування необхідно досягти розвитку ринкових відносин, які призведуть до формування реальних ринкових цін, які впливають на величину реального доходу. (прибутки), але треба пам'ятати, що можливі збитки.

Система прямого оподаткування охоплює широкий спектр економічних категорій і понять. Щоб краще зрозуміти поняття «пряме оподаткування», розглянемо категорії податків окремо. Оподаткування - це мета оцінки та утримання внутрішніх податків і платежів, визначення їх суми, ставки та способу сплати, а також визначення відповідних цільових показників оподаткування та вибір фізичних та юридичних осіб, відповідальних за сплату цих платежів, є законодавчо регульованим процесом.

Отже, пряме оподаткування встановлює та сплачує податки та платежі, що встановлюються платниками (фізичними та юридичними особами) у зв'язку з володінням майном або одержанням доходів (прибутків), визначених законом відповідним державним органом. Це процес.

1.2. Ретроспектива та характерні риси прямих податків в Україні

Виникнення і конструювання податків і оподаткування пов'язані з соціально-економічним розвитком націй і суспільств. Щодо визначення періоду розвитку податкової системи вчені мають різні думки, виходячи з її економічного змісту, функцій, які виконують податки, співвідношення прямих і непрямих податків тощо. Найпоширенішою сьогодні є думка про три етапи розвитку податкових систем. Перший етап охоплює початок античності та середньовіччя, другий етап охоплює 16-18 століття, третій етап охоплює 19 століття.

І це триває донині. Перший етап передбачає появу податкових систем. Спочатку об'єктами оподаткування були раби, худоба, майно, земля, нерухомість. Тому можна стверджувати, що історично перевага надавалася прямим реальним податкам. Трохи пізніше, після перепису, набули поширення подушні податки. Таким чином прямі податки доповнювалися особистими.

Значного поширення набули також непрямі податки, такі як митні збори при перетині державних кордонів, акцизи на внутрішнє споживання, сіль та інші продукти.

Тому на першому етапі розвитку оподаткування були запроваджені найпростіші форми прямих і непрямих податків, які не потребують складних розрахунків чи систем обліку. Через слабкість державної влади розвиток фінансових установ був неможливим. Тому право збирати податки спочатку надавалося покупцеві, який був зобов'язаний сплачувати в певний момент часу певну суму податків, зібраних з народу, до народної скарбниці натурою або грошима. Їхні безконтрольні дії призвели до серйозних зловживань та недоплати податків до державної скарбниці. Проте з формуванням державних інститутів почали розвиватися перші механізми цивілізованого збору податків.

Історичні основи податкового законодавства та розвитку сучасної податкової системи України були закладені ще за часів Київської Русі. Податки, найбільш схожі на сучасні, виникли в результаті розшарування суспільства і виникнення державних систем.

На другому етапі податкового розвитку податки стають постійним джерелом національного доходу, але не займають провідного місця. Основу податкової системи становлять непрямі податки у вигляді акцизів на реалізацію або імпорт товарів і монопольні податки (повна або часткова державна монополія на виробництво і продаж окремих товарів (алкогольних напоїв, тютюнових виробів, солі тощо).)). зробив.) має на меті спрямувати їх з метою збільшення доходів державного бюджету). Найважливішими прямими податками були поземельний і подушний податок.

Яскравим прикладом подальшого розвитку оподаткування, що відображає економічне становище держави в пізньому середньовіччі, є Росія часів правління Петра Першого. Військові дії, будівництво флотів і міст вимагали значного збільшення державної скарбниці. Петро I добре усвідомлював, що податки є основним джерелом національного багатства, тому одним із його правил фіскальної політики було «вимагати неможливого, щоб максимізувати потенціал». «Я буду». економне життя. По-перше, він розширив непрямі податки, не проводячи прямих реформ. Так, податки на майно, подушний і прибутковий податки доповнювалися багатьма іншими податками. У зв'язку з цим податками були обкладені приватні рибальства, лазні, постійні двори, фабрики, бджолині ферми, стайні та місця торгівлі кінями. На торгівлю багатьма товарами були запроваджені державні монополії. Ухвалою від 1 січня 1705 р. було встановлено монополію на продаж солі, встановивши відпускну ціну вдвічі вище ціни солі, що постачалася в скарбницю підрядниками. Крім того, монополізовано продаж спирту, дьогтю, крейди, риб'ячого жиру, сала, вовни. Значно розширилася торгівля державними товарами.

У результаті податкових реформ за часів Петра I значно зріс податковий тягар на населення, оскільки збільшилася кількість і розмір податків, залучено до оподаткування нові групи платників. Однак ця реформа ознаменувала новий етап у фіскальній історії країни, і відбулися значні зміни у всій системі прямих податків. Було введено єдиний грошовий податок — подушну, що замінив

десятки дрібних судових зборів і податків. Це дало змогу стабілізувати та уніфікувати фінанси країни в цілому.

Тепер податки виконують не тільки фіскальні, а й регулюючі функції. З іншого боку, прямі податки також відігравали в Україні невелику роль. Так, у 1796 р. подушні податки становили 33% загальних надходжень, а непрямі податки — 43% (майже половину цієї суми — податок на напої). Другий етап розвитку оподаткування характеризувався формуванням перших податкових систем у країнах світу, заснованих на наукових засадах (А. Сміт, А. Вагнера).

Третій етап розвитку оподаткування характеризується визначенням податків як основного джерела фінансування державного бюджету. Об'єктивні процеси зростання промислового виробництва, розвиток фондових ринків, поява нових форм підприємницької діяльності та зростання національного доходу зумовлюють зростання витрат і необхідність додаткового фінансування для утримання державних інститутів.

Податки є важливим елементом, який контролює економічний розвиток суспільства. Хоча їх чисельність значно скоротилася, база оподаткування розширилася. У 20 столітті з'явилася податкова система з невеликою кількістю реальних податків. До них відносяться податок на доходи фізичних осіб, корпоративний податок, соціальний податок, податок на питоме споживання та митні збори. У податкових системах більшості економічно розвинених країн домінують прямі податки, особливо податки, які сплачують фізичні особи.

Розвиток і вдосконалення сучасної фінансової системи України тісно пов'язаний із застосуванням певних засобів, методів та інструментів. Необхідність визначення таких механізмів у системах прямого оподаткування є особливо важливою, оскільки податки є важливим джерелом фінансування домогосподарств на всіх рівнях. Більше того, така податкова система має відповідати сучасному рівню розвитку національної економіки в цілому.

Чинна в Україні система прямого оподаткування постійно змінюється та вдосконалюється. Тому періодично змінювалися бази оподаткування, податкові ставки та механізми сплати цих податків, розширювався або звужувався обсяг

податкових пільг для платників податків, змінювався порядок адміністрування прямих податків.

Для аналізу процесів реформування прямого оподаткування необхідним є дослідження історичного розвитку системи прямих податків в Україні.

Розглядаючи реформу прямого оподаткування в Україні в цілому, можна виділити два основні періоди:

I. До прийняття та набрання чинності Податкового кодексу України (1991-2011 рр.). У цей період було введено в дію багато законів та законодавчих актів у сфері оподаткування, зокрема такі національні закони: «Про плату за землю», «Про податок з доходів фізичних осіб», «Про податки», «Податкова система», «Про сільськогосподарський податок на фіксований прибуток» та «Про оподаткування прибутку підприємств». З 1 січня 2011р I до сьогодні. Цей період починається з моменту набрання чинності Податкового кодексу України, який є кодифікованим законодавством. Водночас визнається, що закони, які раніше регулювали питання оподаткування, втратили свою ефективність. Кодекс містить вичерпний перелік податків і зборів, що застосовуються в Україні, порядок їх справляння, платників податків і зборів, повноваження органів управління, відповідальність осіб, які порушують податкове законодавство, тощо.

Однак ми будемо слідкувати за еволюцією основних прямих податків, таких як податок на доходи фізичних осіб і податок з підприємств. Розвиток системи оподаткування доходів фізичних осіб в Україні має досить давню історію. За роки незалежності України становлення та розвиток системи податку на прибуток можна поділити на чотири етапи.

Першим кроком у розвитку власної системи національного доходного оподаткування в Україні став Закон УРСР від 7 травня 1991 р. «Про прибутковий податок з громадян, іноземців та негромадян УРСР». з прийняттям [32]. З 26 грудня 1992 р. це регулюється Наказом Міністерства України «Про податки з доходів громадян» [33]. Відмінною рисою оподаткування національного доходу до 1993 р. був диференційований підхід до різних категорій платників податків. Для різних груп платників встановлювалися спеціальні процедури оподаткування

та різні ставки податку. З 1991 по 1992 рік була впроваджена прогресивна система, за якою національний дохід оподатковувався за чотирма ставками. За цей період податкова ставка неодноразово переглядалася, і в 1993 році вже діяло п'ять податкових ставок. Причиною запровадження такого прогресивного податку на національний дохід було забезпечення додаткових ресурсів для зведеного бюджету України з урахуванням занепаду національної економіки. Однак це стало однією з причин переведення значної частини виплати зарплати в тіньові сектори економіки. Неоподатковуваний дохід (неоподатковуваний мінімум) встановлено на рівні мінімальної заробітної плати, що відповідає принципу податкової справедливості.

Проте з другої половини 1993 року між неоподатковуваною мінімальною заробітною платою та мінімальною заробітною платою існує розрив. Поговоримо про початок другого етапу розвитку ПДФО. У 1995 році були внесені зміни щодо зниження ставки податку. Нові рівні податкових ставок покращили податкові умови. До кінця 1996 року в результаті валютної реформи неоподатковуваний мінімум і мінімальна заробітна плата майже зрівнялися. У Законі України «Про податкову систему» в редакції від 18 лютого 1997 р. [34] цей податок називається податком на доходи фізичних осіб. Триває другий етап оподаткування доходів

Головною особливістю 11-річного періоду є значне податкове навантаження. Це означає, що майже весь дохід оподатковується за прогресивною ставкою 40%. Було несправедливо підвищено прогресивний рівень прибуткового податку, що призвело до надмірного податкового тягара на доходи населення та зниження інтересу до роботи. Тому необхідно було запровадити пропорційну систему оподаткування, яка підвищувала б зацікавленість працівників у підвищенні продуктивності праці та дозволяла легалізувати заробітну плату.

Наступний третій етап податкової реформи розпочався у 2003-2004 роках. За своєю суттю це найбільший проект, пов'язаний з оподаткуванням. На даний момент, починаючи з 2004 року, принципово змінився порядок оподаткування доходів фізичних осіб в Україні. Податок на доходи фізичних осіб набув чинності з 1 січня 2004 року і був замінений податку на доходи фізичних осіб, введеному в

дію Законом України від 22 травня 2003 року № 899-IV «Про податок з доходів фізичних осіб» [35]. . Таким чином відбувся перехід від системи, в якій оподатковувався весь валовий дохід населення, до системи, в якій оподатковувалась різниця між валовим доходом і сумою податкових кредитів (відрахувань), іншими словами, дохід податок. Н. Витрати на життя та діяльність платника (витрати на освіту, медичні витрати, деякі страхові та іпотечні кредити, благодійні пожертви тощо).

Для заохочення громадян легалізувати свої доходи, зменшити рівень ухилення від сплати податків, забезпечити соціальний захист найбідніших верств населення та забезпечити рівність внесків різних верств населення, буде скасовано та уніфіковано прогресивні тарифи, запроваджено пропорційну платіжну систему. Заснована. Дослідження найнижчої в Європі ставки податку в 13%, запровадженої в Україні в 2004-2007 роках, показало, що це не вирішило проблему оптимального податкового навантаження та легалізації національного доходу. Проте запровадження пропорційного податку на доходи фізичних осіб в Україні вважається першим кроком до створення ефективної системи оподаткування доходів фізичних осіб. У 2007 році ставку податку було збільшено до 15%. У 2011 році розпочнеться четвертий етап, пов'язаний переважно з набранням чинності Податкового кодексу України. Тоді в Україні врахували зарубіжний досвід і запровадили прогресивну модель оподаткування доходів фізичних осіб із дещо прогресивною ставкою оподаткування (15% для доходів до 10 мінімальної заробітної плати та 17% для доходів понад неї).

Причиною його запровадження є необхідність вирівнювання національних доходів і зменшення різниці в доходах високооплачуваних і малозабезпечених працівників. Забезпечити принципи соціальної справедливості. Збільшити податкові надходження до бюджету. Запропонована шкала зменшить податковий тягар на бідних верств населення, а бюджетні втрати будуть компенсовані податковими надходженнями для громадян з вищими доходами. З 2016 року відповідно до вимог Закону України «Про внесення змін до податкового законодавства України та деяких законодавчих актів щодо забезпечення

збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році» № 909-VIII від 24.12.2015 [36]] В У нашій країні відновлено пропорційну шкалу оподаткування доходів фізичних осіб, а саму ставку ПДФО дещо підвищено. При цьому ставка податку на зарплату та більшість інших видів доходів становить 18%.

Ознайомившись із законодавчою та науковою літературою у сфері оподаткування юридичних осіб, вважаємо за доцільне зупинитися на наступному етапі його реформування.

I. Становлення системи прямих податків (1990-1994 рр.). Цей період характеризується остаточним визначенням оподаткування прибутку підприємств (а не доходів, які проживають у Радянському Союзі). У 1992 році було зроблено перший крок до створення системи прямого оподаткування з прийняттям Декрету Кабінету міністрів «Про податок на прибуток підприємств і установ». Тогочасна система прямого оподаткування відображала два основні аспекти: прагнення уникнути подвійного оподаткування шляхом збільшення кількості об'єктів оподаткування та водночас зменшення кількості об'єктів оподаткування. Це скорочення знайшло відображення в існуючій системі бартерних платежів і мало коригувальний вплив на податкову базу. Водночас загальний дохід зменшився за рахунок орендної плати, дивідендів та відсотків від акцій та облігацій компанії.

II. Удосконалення системи прямих податків (1995-2010 рр.). Становлення системи прямого оподаткування відбувалося під впливом Закону «Про оподаткування прибутку підприємств України», який був прийнятий зі змінами в 1997 та 2002 роках. Так, цей період характеризується такими особливостями: Ставку податку згідно з Основним Законом встановлено на рівні 30%, а також визначено можливість зменшення балансового прибутку для цілей оподаткування. У 1997 році закон був удосконалений і вніс більш фундаментальні зміни. Тому ствердною стала відмова від розмежування доходів підприємства за видами діяльності для визначення оподатковуваного прибутку. Прибуток до оподаткування визначається як різниця між загальним доходом компанії та загальними витратами, скоригованими на амортизацію.

Змінився і механізм визначення оподатковуваного прибутку. Таким чином, пряме податкове зобов'язання фактично виникає при настанні однієї з двох подій: при надходженні коштів на рахунок підприємства або при доставці товарів чи виконанні робіт чи послуг.

Проте, на нашу думку, такий механізм є недостатньо ефективним у двох аспектах: 1) Факт відправлення товару підприємству ще не означає надходження фінансових коштів на розрахунковий рахунок, а обов'язок по ПДФО залишається. Це вже відбувається. Це може призвести до кризи ліквідності та прибутковості компанії. 2) Використання передоплат за товари, роботи, послуги створює можливість завищення суми загальних витрат, що призводить до зменшення оподатковуваного прибутку підприємства і, як наслідок, податку на прибуток.

Зміни до відповідних законів у 2002 році передусім стосуються зниження ставки податку на прибуток підприємств до 25%, збільшення норм амортизації та збільшення витрат, пов'язаних з поліпшенням основних засобів. Недоліком такої системи є наявність елемента подвійного оподаткування в частині виплати корпоративних дивідендів. Якщо прибуток ділиться на дивіденди, сплачується податок на прибуток (13% у 2002 році та 15% у 2011 році).

Таким чином, реінвестований прибуток має менший податковий тягар, ніж якщо він розподіляється у формі дивідендів. З одного боку, він має досить стимулюючий характер, змушуючи компанії здійснювати інвестиційну діяльність за рахунок власних фінансових ресурсів. Але з іншого боку, власник облігації не отримує додаткового доходу, що впливає на ринкову вартість акції.

III. Формування нової системи прямого оподаткування (2011 р. і нині). Цей етап розвитку системи прямого оподаткування в основному пов'язаний з прийняттям Податкового кодексу України.

Основні суттєві зміни відбулися в наступних пунктах: По-перше, було запроваджено зниження ставки корпоративного податку до 23%. При цьому проведено більш детальну диференціацію основних засобів за групами (замість 4 амортизаційних груп для основних засобів введено 16 амортизаційних груп). Така деталізація дає змогу більш точно гарантувати відтворювальний процес на

підприємствах з урахуванням деталей використання таких основних засобів. Крім того, слід звернути увагу на інші аспекти.

Основні зміни: По-перше, було запроваджено зниження ставки корпоративного податку до 23%. При цьому проведено більш детальну диференціацію основних засобів за групами (замість 4 амортизаційних груп для основних засобів введено 16 амортизаційних груп).

Така деталізація дає змогу більш точно гарантувати відтворювальний процес на підприємствах з урахуванням деталей використання таких основних засобів. Крім того, слід звернути увагу на інші аспекти. Наприклад, податкове законодавство обмежує перелік витрат, які враховуються при розрахунку оподаткованого доходу.

Перш за все, він дозволяє використовувати єдиний податок для здійснення сум, сплачених за постачання товарів (надання робіт, послуг) фізичним особам, які є суб'єктами підприємницької діяльності, це стосується заборони включення до загальних витрат. Введено обмеження (4%) щодо можливості включення до складу загальних витрат витрат підприємства, пов'язаних із придбанням консалтингових, маркетингових та рекламних послуг у нерезидентів.

Такі обмеження, з одного боку, зменшать непропорційно високі витрати на дистрибуцію та збільшать базу оподаткування, але також можуть мати негативний вплив на міжнародні компанії, які користуються послугами таких консультаційних центрів.

Навіть після прийняття Податкового кодексу України реформа прямого оподаткування не втратила свого значення. Тому найважливіше законодавство в податковій сфері щороку зазнає змін і доповнень. Зазначимо, що станом на початок 2016 року до законодавства України було внесено 99 змін і доповнень, у тому числі, зокрема, щодо реформування прямих податків.

Це свідчить про те, що податкова система держави динамічно розвивається, намагаючись відповідати економічним реаліям. Однак, з іншого боку, виникають і такі проблеми, як нестабільне податкове законодавство. Тому запровадження мораторію на зміни до українського податкового законодавства є одним із восьми

пріоритетів податкової реформи, свідчать результати промислової комунікаційної платформи.

Висновки до розділу 1

Ми вважаємо, що саме пряме оподаткування відображає принцип справедливості, який є одним із ключових принципів функціонування податкової системи країни в цілому. Це пояснюється тим, що розмір сплачених прямих податків прямо пропорційний доходу юридичної або фізичної особи.

Основними характеристиками прямих податків порівняно з непрямими є вища соціальна справедливість з точки зору платоспроможності платників податків і труднощі психологічного розпізнавання, а також відносно складні розрахунки та можливість ухилення від сплати податків.

Основними причинами цього є те, що дохід є нестабільним, а доходи бюджету нестабільними. Сутність прямого податку як економічної категорії виявляється в процесі реалізації ним функцій, насамперед функцій оподаткування та розподілу. Окрім функцій, також розглядається багато підфункцій, таких як прямий податковий контроль, розподіл і суспільство.

Система класифікації прямих податків поділяється на: залежно від економічного змісту об'єкта оподаткування, залежно від здатності установи встановлювати податки, залежно від типу платника податків, залежно від ступеня фінансової звітності платника податків, визначає класифікацію. ситуації.

Терміни розвитку податків визначалися виходячи з економічного змісту податків, функцій, які вони виконують, співвідношення прямих і непрямих податків. Найпоширенішою сьогодні є думка про три етапи розвитку

оподаткування. Перший етап — античність і початок середньовіччя, другий — XVI—XVIII ст., третій — XIX ст. І це триває донині.

Основою прямого оподаткування є прибутковий податок фізичних осіб і податок на прибуток підприємств, які входять до загальнодержавного податку.

Система прямого оподаткування спрямована на створення сприятливих умов для господарської діяльності підприємств, з метою зміцнення позицій національної економіки на світовому ринку. Це особливо важливо з огляду на потребу у фінансових ресурсах господарських організацій та держави. Тому пряме оподаткування необхідне для забезпечення формування дохідної частини бюджету, обмеження інфляції та зростання цін, стимулювання інноваційного розвитку держави.

РОЗДІЛ 2. ПРАЗМАТИЗМ ОПОДАТКУВАННЯ В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

2.1. Економічна ефективність оподаткування в Україні

Податкова система є частиною економічної системи, і від її ефективності залежить розвиток економіки в цілому та окремих галузей. Економічна ефективність оподаткування полягає в ефективному розподілі ресурсів і мінімізації негативного впливу оподаткування на господарську діяльність суб'єктів господарювання [23, С. 255].

Ефективність оподаткування залежить від побудови механізмів справляння кожного податку окремо та від загальної податкової системи. Виходячи з функції податку, необхідно розрізняти фіскальну ефективність, економічну ефективність та соціальну ефективність, кожна з яких має певний зміст, нормативи, фактори впливу та показники вимірювання [24]. Фіскальна ефективність — це здатність податків надійно задовольняти бюджети різних рівнів, а особливості її вимірювання — абсолютний розмір і вага податкових надходжень у відсотках до доходів бюджету та ВВП, рівень ефективних податкових ставок, продуктивність. Є такий.

Деякі науковці розглядають ефективність податків з точки зору податкового адміністрування і при цьому включають до змісту категорії співвідношення податкових надходжень і витрат на їх збір. На нашу думку, такий підхід важко реалізувати на практиці, оскільки облік адміністративних витрат не ведеться окремо за кожним податком, а також за прямими та непрямими податками.

Підвищення податкової ефективності прямих податків залежить від таких важливих факторів, як корпоративний та індивідуальний рівень доходів, можливості нарощування власного капіталу, економічне та галузеве інвестиційне середовище, рівні доходів та рівні доходів окремих осіб. таких як стабільність і передбачуваність національних витрат, внутрішня інфляція та зміни в податковому законодавстві.

Економічна ефективність прямих податків досягається через їх вплив на виробників і споживачів. Система прямого оподаткування стає більш економічно ефективною в міру збільшення виробництва та споживання. Збільшується кількість суб'єктів господарювання (а з цим і оподаткування), скорочується тіньовий сектор, зростає інвестиційна активність, підвищується рентабельність виробництва, збільшується кількість прибуткових підприємств, здійснюватиметься концентрація Розвиток бізнесу.

Ми вважаємо, що соціальна складова податкової ефективності полягає у справедливому розподілі ресурсів державного бюджету між виробничою та соціальною сферами та домогосподарствами різних рівнів. Створення гідних умов праці та підвищення національного рівня зайнятості та доходів. Належна державна підтримка соціально незахищених верств населення. Тому основним завданням при оцінці ефективності податкових систем є визначення комплексних показників, які відображають усі складові податкової ефективності, а не розгляд лише фіскальної складової ефективності.

Хоча в науковій літературі існують різні підходи до оцінки ефективності оподаткування, усі вони зводяться до оцінювання за певними критеріями. Критерії характеризують принципи та підходи до оцінки ефективності, а показники являють собою безпосередні методи цієї оцінки [25].

Серед науковців продовжується дискусія щодо визначення кількості та складу критеріїв оцінки ефективності оподаткування, причому це питання є найбільш проблемним з методологічної точки зору.

Деякі дослідники ототожнюють поняття нормативів і показників. Щоб розрізнити ці поняття, ми визначаємо стандарти як категорії, які відображають сутність, характеристики та якості та являють собою основну міру оцінки. Індикатори — це показники, які кількісно відображають стан і динаміку процесу. Індикатори повинні повно і точно відображати суть критеріїв і повинні бути практичними і зрозумілими в практичному плані. Оцінені в процесі аналізу показники порівнюються з основними показниками (нормами, середньогалузевими) і за результатами порівняння робляться відповідні висновки.

Сукупність оціночних показників утворює певну систему, на основі якої здійснюється аналіз ефективності оподаткування.

Ефективність оподаткування на цьому рівні відображається у відповідності обсягу податкових надходжень рівню фінансування бюджету та основних видатків держави. З підвищенням зовнішньої ефективності збільшуються надходження до бюджету за рахунок податкових надходжень і розширення податкової бази. Ефективність оподаткування забезпечується гармонійним поєднанням податкової політики з загальнодержавними цілями та завданнями, пов'язаними з обраним вектором економічного розвитку [26].

- Система оцінки ефективності прямих податків на державному рівні характеризується такими напрямками досліджень:
- Визначення частки прямих податків у структурі доходів бюджету, особливо податкових надходжень.
- Аналіз структури прямого оподаткування щодо окремих податкових платежів.
- Опитування щодо рівня прямого податкового навантаження.
- Визначення питомої ваги та динаміки надходжень прямих податків до бюджету.
- Оцінка структури та динаміки сплати прямих податків юридичними та фізичними особами.
- Аналіз повноти та своєчасності сплати прямих податкових платежів.

Для визначення ролі прямого оподаткування здійснимо оцінку динаміки та структури податкових надходжень до Зведеного бюджету в Україні за останні 5 років в розрізі співвідношення прямого та непрямого оподаткування (табл. 2.1).

Для визначення ролі прямих податків оцінимо динаміку та структуру податкових надходжень до зведеного бюджету України за останні п'ять років у розрізі співвідношення прямих і непрямих податків.

Таблиця 2.1

Динаміка та структура формування податкових надходжень Зведеного бюджету України в 2017 – 2021, млн. грн.

<i>(млн гривень)</i>	2017	2018	2019	2020	2021	<i>(mln UAH)</i>
Зведений бюджет / Consolidated budget						
Доходи	1 016 969,5	1 184 290,8	1 289 849,2	1 376 673,8	1 662 333,6	Revenue
Видатки	1 056 973,1	1 250 189,5	1 372 350,6	1 595 395,9	1 845 367,4	Expenditure
Кредитування	2 122,1	1 893,0	4 762,7	5 736,8	4 775,7	Net lending
Дефіцит "-" / профіцит "+"	-42 125,7	-67 791,8	-87 264,2	-224 458,8	-187 809,5	Deficit "-" / surplus "+"
Державний бюджет / State budget						
Доходи	793 441,9	928 114,9	998 344,9	1 076 027,0	1 296 896,5	Revenue
в т.ч. трансферти з місцевих бюджетів	5 967,7	7 306,3	8 725,0	10 658,0	12 576,1	incl. transfers from local budgets
Видатки	839 453,0	985 851,8	1 075 122,1	1 288 121,3	1 491 206,4	Expenditure
в т.ч. трансферти до місцевих бюджетів	272 602,9	298 939,7	260 302,0	160 177,1	202 733,3	incl. transfers to local budgets
Кредитування	1 870,9	1 514,3	4 216,5	5 516,6	4 533,9	Net lending
Дефіцит "-" / профіцит "+"	-47 882,1	-59 251,1	-80 993,7	-217 611,0	-198 843,8	Deficit "-" / surplus "+"

* Складено і розраховано автором за джерелом [41].

Як бачимо, доходи зведеного бюджету мають тенденцію до зростання, пропорційно зростають і податкові надходження, які становлять близько 80% дохідної частини бюджету України. Особливо значне зростання податкових надходжень було зафіксовано у 2018 році. В основному це пов'язано з розвитком інфляції та процесів девальвації валюти, зростанням витрат на обслуговування боргу та необхідністю компенсувати громадянам підвищення цін на енергоносії. У співвідношенні прямих і непрямих податків очевидно, що роль непрямих податків є домінуючою, оскільки їх частка у ВВП зростає протягом аналізованого періоду. У цьому ж році надходження прямих і непрямих податків були приблизно рівними (12,1% і 12,3% ВВП відповідно).

Порівнюючи показники за 2020 та 2021 роки, слід зазначити, що зросла роль непрямих податків. Наприклад, порівнюючи 2020 та 2021 роки, якщо податкові надходження до зведеного бюджету України зросли на 38,1%, то непрямі податки зросли на 47%. . 2%. Це означає, що питома частка непрямих податків у структурі податкових надходжень зросла з 53,5% у 2020 році до 57,0% у тому ж році.

В 2021 рік Прискорене зростання непрямих податків у 2020 році зумовлене інфляцією (податки на вироблені в Україні товари – ПДВ та акцизи) та девальваційними процесами (податки на товари, що ввозяться в Україну – ПДВ, акцизи та імпорتنі збори), що відбулися під впливом. Це пов'язано також із запровадженням у 2015 році тимчасових ввізних мит.

У 2017 році очікується, що частка непрямих податків становитиме 56,7%. Передача податків на споживання є загальноєвропейською тенденцією, спрямованою на збільшення частки доходів і прибутків, доступних платникам податків.

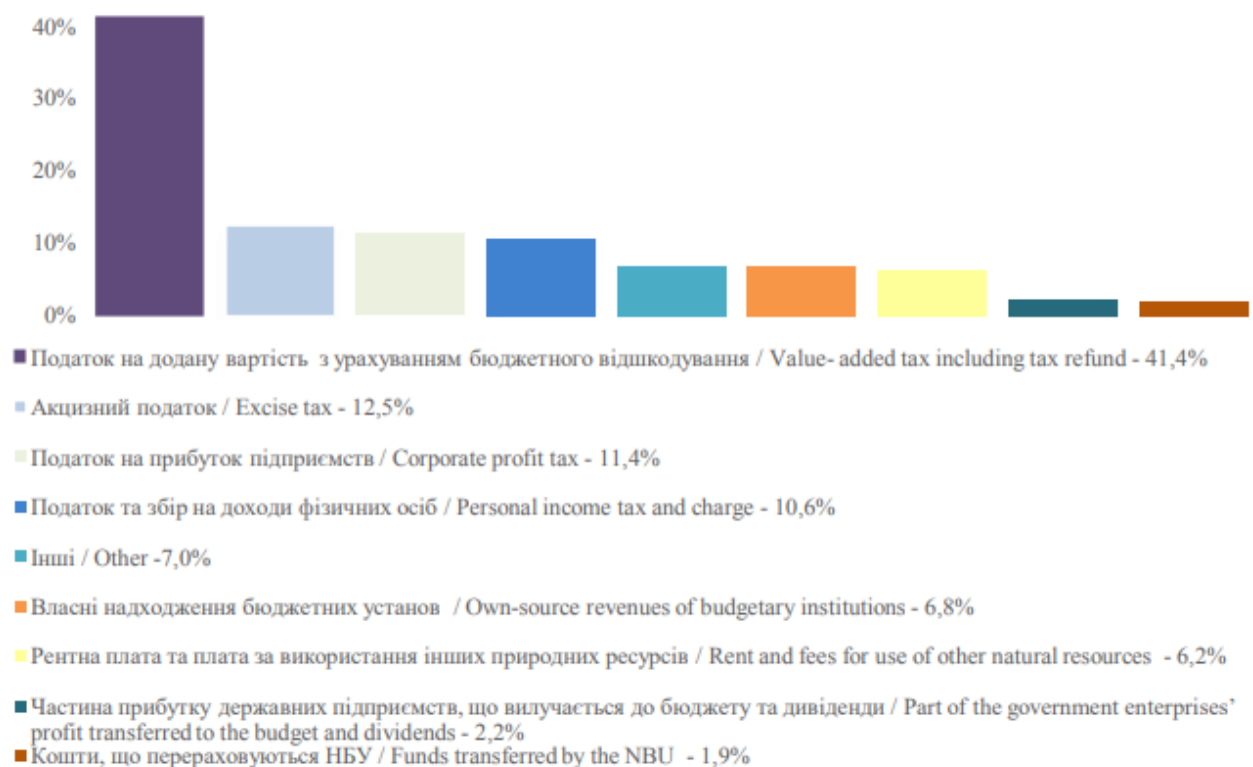

Рис. 2.1. Бюджетоутворюючі доходи Державного бюджету України у 2021 році.

Структура прямого оподаткування базується на податку на прибуток, корпоративному податку, екологічному податку, місцевих податках і зборах. Для аналізу їх значення в податково-бюджетній системі держави розраховуємо їх частку в показниках ВВП, доходах зведеного бюджету та податкових надходженнях (рис. 2.1).

Аналізуючи розраховані показники, можна зробити висновок, що основним бюджетоутворюючим прямим податком в Україні є податок на доходи фізичних осіб. При цьому його динаміка спрямована на майже удвічі щорічне збільшення абсолютних показників за аналізований період.

Частка податку на доходи фізичних осіб у податкових надходженнях зведеного бюджету України в середньому становить майже 20% на рік, що підтверджує важливість цього податку в податковій системі та формуванні державного бюджету.

Проте корпоративні податки зменшуються. Виходячи з наведених даних, можна зробити висновок, що коли податкові надходження збільшуються, надходження від податку на прибуток зменшуються. Беручи до уваги останню статистику надходжень від податку на прибуток підприємств та переплати цього податку, можна сказати, що цей податок на даний момент не закладено в бюджет.

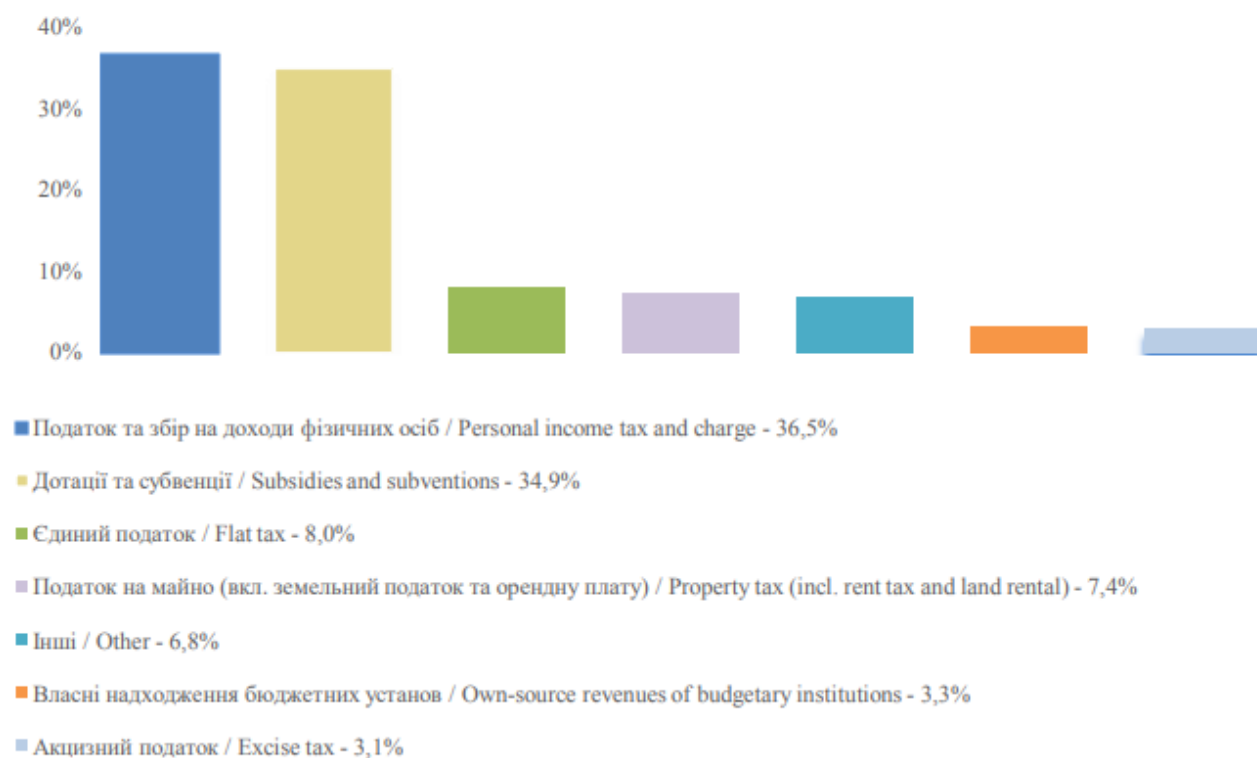

Рис. 2.2. Бюджетоутворюючі доходи у 2021 році до місцевих бюджетів України, %

Важливим при проведенні дослідження є також визначення структури прямих податків у розрізі окремих податкових платежів (табл. 2.2).

Таблиця 2.2.

**Структури прямих податків у розрізі окремих податкових платежів за
2019 – 2021 роки, %**

<i>(відсотків)</i>				<i>(percent)</i>
	2019	2020	2021	
Всього доходів	100	100	100	Total revenue
Податкові надходження	83,0	82,5	87,5	Tax revenues
<i>у тому числі:</i>				<i>including:</i>
Податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості	30,5	30,0	30,9	Taxes on revenue, taxes on income, taxes on market value increase
<i>у тому числі:</i>				<i>including:</i>
податок та збір на доходи фізичних осіб	21,4	21,4	21,0	personal income tax and charge
<i>з них:</i>				<i>of which:</i>
військовий збір	1,7	1,7	1,7	military charge
податок на прибуток підприємств	9,1	8,6	9,9	corporate profit tax
Податки на власність	0,00	0,00	0,00	Taxes on property
Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	4,0	4,1	5,4	Rent and fees for use of other natural resources
<i>з них:</i>				<i>of which:</i>
рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів	0,1	0,1	0,1	rent for special use of forest resources
рентна плата за спеціальне використання води	0,1	0,1	0,1	rent for special use of water
рентна плата за користування надрами загальнодержавного значення	3,5	3,6	4,9	rent for use of national importance subsoil
рентна плата за користування надрами місцевого значення	0,01	0,01	0,01	rent for use of local importance subsoil
плата за використання інших природних ресурсів	0,00	0,00	0,00	fee for other natural sources use
рентна плата за транспортування	0,1	0,1	0,1	rent for transportation
Внутрішні податки на товари та послуги	40,0	40,3	43,1	Domestic taxes on goods and services

Щодо децентралізації, то важливими є місцеві податки та збори. У зв'язку з передачею повноважень місцевим органам влади значно зріс показник доходів місцевого самоврядування до бюджету. Отже, у 2021 році зріс абсолютний обсяг надходжень місцевих податків і зборів. Така ситуація зумовлена зменшенням

обсягів видобутку та використанням енергетичного вугілля з меншим вмістом сірчистих сполук, а також зменшенням кількості податкових декларацій екологічного податку за рахунок зменшення обсягів, скидів та установок забруднюючих речовин. Їх спалювання зменшує кількість забруднюючих речовин, а впровадження екологічних технологій повністю виключає або зменшує забруднення повітря та водойм.

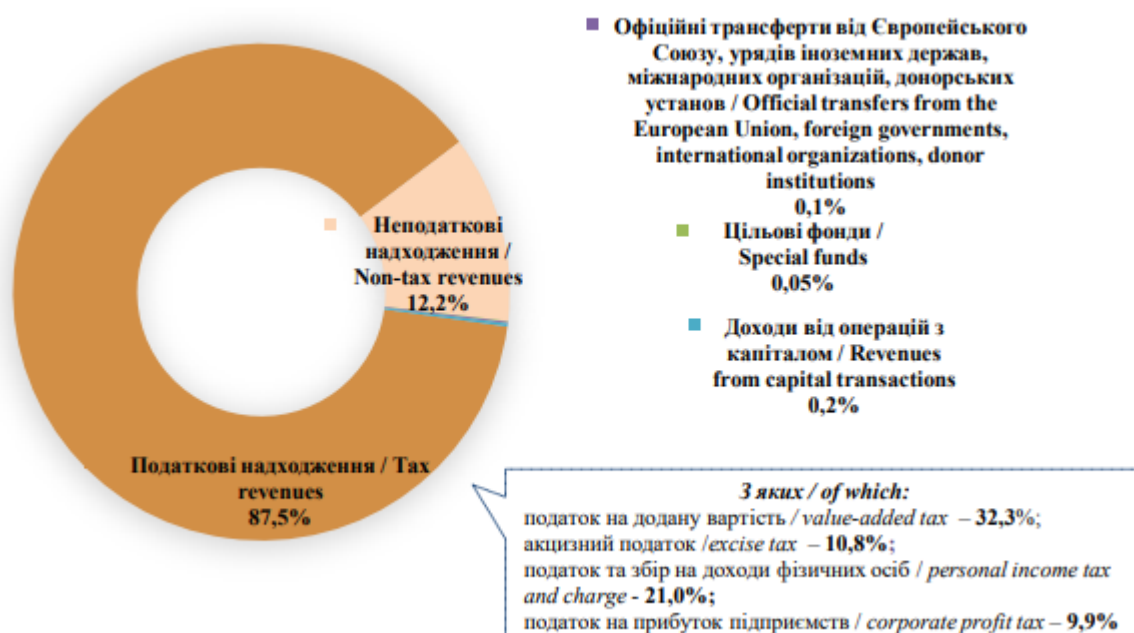

Рис. 2.4. Структура доходів Зведеного бюджету у 2021 році, %

Важливе значення в державній податковій і бюджетній системах мають показники бюджетної ефективності. У сучасній економічній літературі фіскальний ефект податку зазвичай пов'язують із питомою вагою податку в макропоказниках (ВВП, доходи бюджету, податкові надходження). У кількісному сенсі фіскальна ефективність (у широкому розумінні) — це здатність збільшувати податковий тягар (податки як частка ВВП країни). У більш вузькому розумінні ефективність вимірюється як податкові надходження у відсотках від ВВП.

Проведений аналіз дає змогу зробити висновки щодо зниження ролі прямих податків у національній податково-бюджетній системі. Публікація Міністерства фінансів України "Податкова реформа. Цифри і факти" за 2021 рік зумовлена необхідністю збільшення частки непрямих податків у структурі доходів держави

[49]. Вирішальним фактором для такого рішення стало комплексне оподаткування та зменшення можливостей для ухилення від сплати податків, що є поширеним у сучасних умовах. Однак важливо зазначити, що пряме оподаткування є важливим фінансовим інструментом регулювання економічних процесів у країнах з розвинутою ринковою економікою та може впливати на рівень інвестицій, сукупне споживання, накопичення капіталу, підприємницьку діяльність тощо.

2.2. Оцінка справляння податків з доходів фізичних осіб як елемента соціальної політики держави

Україна належить до групи країн із «середнім» податковим тягарем. Майже всі наші сусіди в Центральній Європі та на пострадянському просторі належать до тих, хто має трохи вищі чи нижчі податки, ніж у нас, але це ще не все. Наприклад, Румунія, Північна Македонія, Болгарія, Боснія, Косово та Казахстан сплачують 10% прибуткового податку. У Молдові потрібно заплатити 12%. 15% – Угорщина та Чорногорія. 20% – Сербія, Грузія, Естонія чи Вірменія.

Однак важливо пам'ятати, що крім «звичайної» податкової ставки часто існують також пільгові податкові ставки. Хоча особа може сплачувати вищі податки на суму своєї заробітної плати та комісійних, вона заробляє набагато менше від пасивного доходу, який отримує протягом податкового року, наприклад дивідендів і відсотків. Хороший приклад – Іспанія. В Іспанії податки на «звичайний» дохід коливаються від 19% до 47%, але податки на дивіденди та відсотки становлять лише від 19% до 28%.

У деяких країнах усі дорослі подають податкові декларації та сплачують податки самотійно. Крім того, ви можете сплачувати податки за всю родину та отримувати пільги чи знижки для кожної дитини. Крім того, у кожній країні діють власні правила щодо надбавок і відрахувань, і в деяких випадках ви можете значно зменшити свої податки, зменшивши свій дохід на різні витрати, наприклад

вартість бензину, щоб дістатися до роботи. Податок на доходи фізичних осіб розглядається як інструмент поповнення дохідної частини бюджету, так і як важливий соціально-економічний фактор, що сприяє вирівнюванню доходів громадян. Податок на доходи фізичних осіб є державним податком, але зараховується до місцевих бюджетів відповідно до Закону про бюджет України.

Саме це демонструють дані про питому вагу цієї податкової форми в доходах Зведеного бюджету України та консолідованих доходах місцевих бюджетів (табл. 2.4).

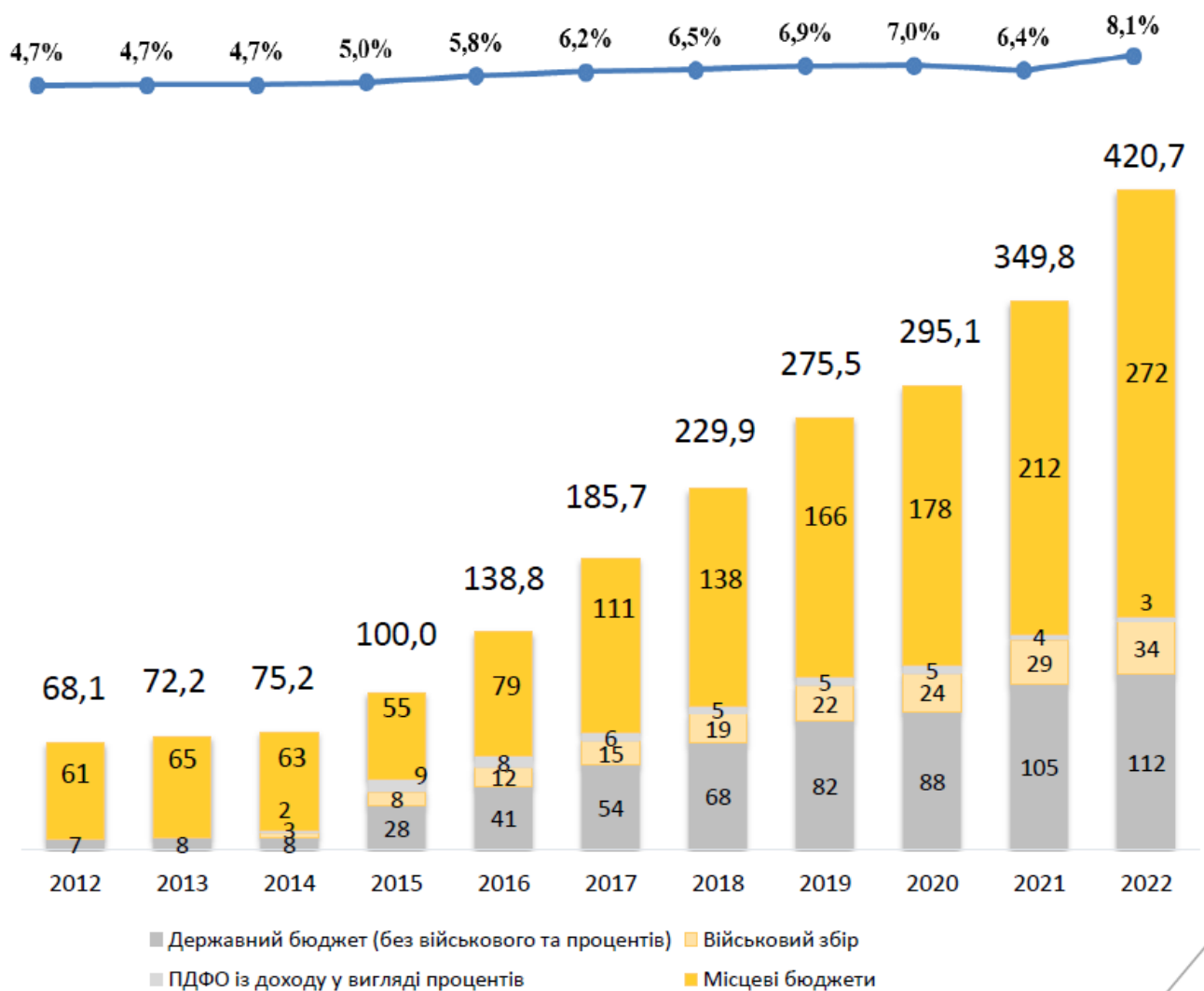

Рис. 2.5. Надходження ПДФО та військового збору у 2012 – 2022 рр., млрд. грн.

* Складено автором за джерелом [41].

Частка податку на доходи фізичних осіб у податкових надходженнях Зведеного бюджету України є приблизно усередненою за роки.

Це підтверджує важливість цього податку в податковій системі та формуванні державного бюджету. Важливе місце в податкових надходженнях місцевих бюджетів України займає податок на доходи фізичних осіб. За період 2012-2022 років у середньому майже дві третини місцевих бюджетів надходять від податків на прибуток. Ситуація змінилася у 2015 році, коли частка ПДВ у доходах місцевих бюджетів становила лише 55,9%. Таке різке зниження цього показника зумовлене змінами у розподілі мобілізації податку на доходи фізичних осіб серед домогосподарств.

Варто зазначити, що до 2015 р. мобілізовані суми податку на доходи фізичних осіб розподілялись між ланками бюджетної системи в порядку, схематично зображеному на рис. 2.3.

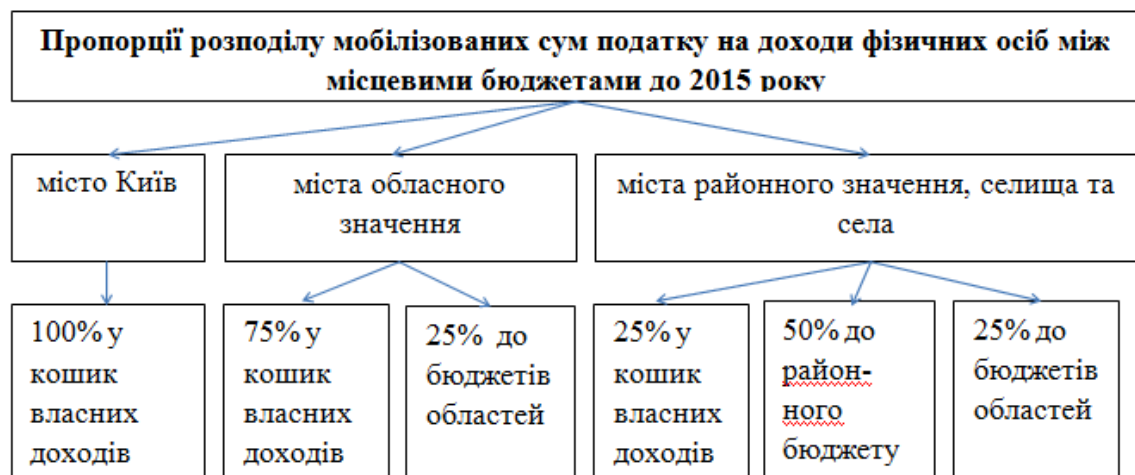

Рис. 2.6. Пропорції розподілу мобілізованих сум ПДФО між місцевими бюджетами в період до 2015 року [37; 38].

В 2015 р. пропорції розподілу між бюджетами сплачених сум податку на доходи громадян було дещо змінено, в результаті чого в казні м. Київ залишилось 40% а в інших бюджетах місцевого рівня (міст обласного значення, районів, областей та об'єднаних територіальних громад) 60% мобілізованої суми ПДФО (рис. 2.4).

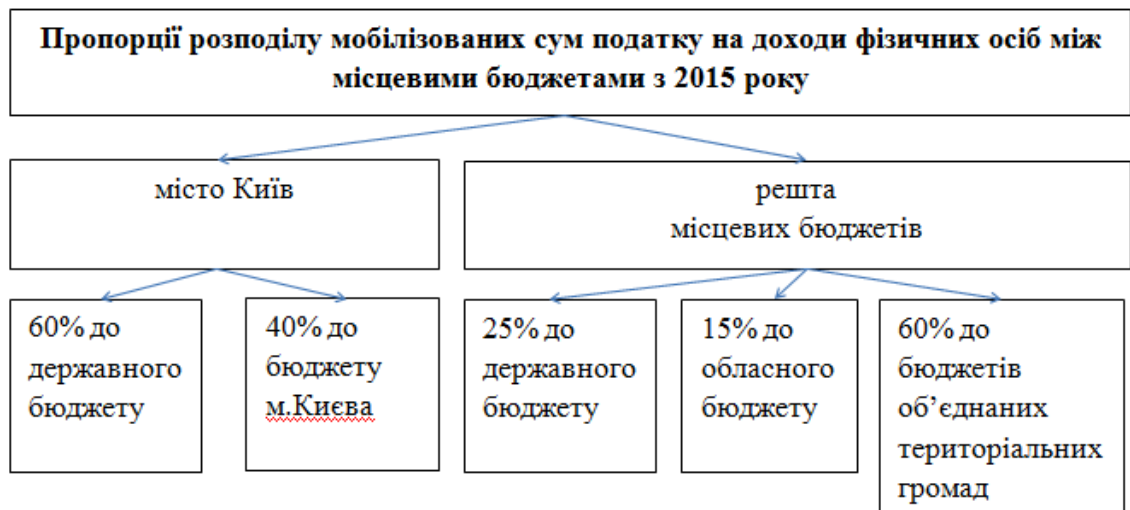

Рис. 2.7. Пропорції розподілу мобілізованих сум ПДФО між місцевими бюджетами з 2015 р.[39].

Як показано на малюнку. 2.3 та 2.4 видно, що, незважаючи на те, що внаслідок зміни бюджетного призначення мобілізованих сум аналізованих форм податку частка ПДФО в бюджеті м. Києва та міст обласного значення зменшилася, решта міських бюджетів частка податку на прибуток у доходній базі зросла майже вдвічі.

З іншого боку, ще одним результатом реформи децентралізації є розширення переліку самостійних доходів бюджетів місцевого самоврядування, що, на мою думку, нівелює негативні наслідки зміни механізму розподілу окремих ланок бюджетної системи. Сума податку на прибуток. У зв'язку з цим слід зазначити, що податок на доходи фізичних осіб вже давно є важливою частиною доходів бюджету.

Незважаючи на позитивну динаміку мобілізації податку на прибуток до бюджету, зазначимо, що в управлінні цим відносно молодим податком виникло чимало проблем, спричинених численними змінами в механізмах оподаткування національного доходу.

Зараз і в майбутньому основною проблемою залишається нерівний розподіл доходів між різними верствами населення, що призводить до соціальної нерівності в суспільстві, особливо щодо заробітної плати, пільг, кваліфікації та майнового статусу тощо.

Рис. 2.8. Пропорції розподілу мобілізованих сум ПДФО між місцевими бюджетами у 2022 році.

Для оцінки нерівності доходів населення існує ряд показників, які вказують на те, наскільки інтенсивно відбувається цей процес. Сюди входить показник розподілу сукупного грошового доходу між різними групами населення, сформульований економістом М. Лоренцем у вигляді кривої розподілу фактичного доходу (крива Лоренца).

Фактична крива Лоренца показує ступінь нерівномірного розподілу доходів і ступінь концентрації багатства між соціальними групами. Нерівність розподілу зростає, коли крива Лоренца віддаляється від діагоналі одиничного квадрата, або лінії «абсолютної рівності» [55].

Безсумнівно, є країни з вищим рівнем життя та вищим доходом на душу населення, які роблять цю податкову модель більш прийнятною. В Україні створена система прибуткового оподаткування, яка накладає великий податковий тягар на малозабезпечених громадян, що є несправедливим, оскільки всі громадяни, незалежно від рівня доходів, сплачують податки за ставкою 18% без винятку.[2] , в результаті ВВП нашої країни перерозподілився на користь заможніших.

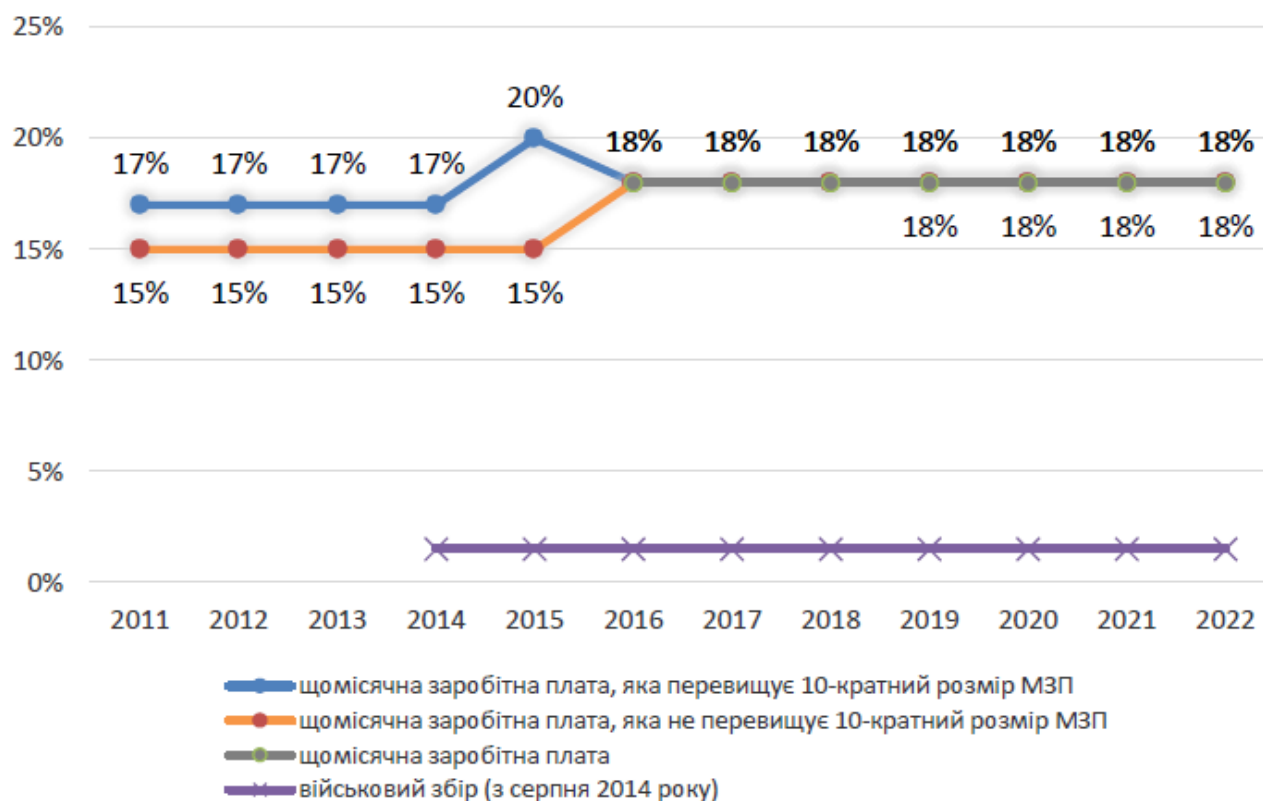

Рис. 2.13. Ставки ПДФО та військового збору в розрізі років 2011 по 2022 рік, %

Звісно, податкова система соціальних виплат зменшує певний податковий тиск на малозабезпечених громадян. Однак, на нашу думку, один із принципів соціальної та фіскальної політики, що визначає світову податкову практику, а саме розмір доходу, що покриває базові потреби населення, наразі не є гарантованим. Податки звільняються. Крім того, широко поширена практика приховування доходів означає, що платники податків з відносно високими доходами отримують значну частину соціальних виплат, які їм насправді не потрібні, приховані від їхніх податків. У зв'язку з цим, на нашу думку, оподатковувані соціальні виплати необхідно замінити неоподатковуваними частинами заробітної плати для покриття таких витрат, як транспортні послуги, харчування та придбання товарів першої необхідності. Це означає, що формальні податкові пільги, які не виконують свого основного завдання, тобто не підвищують належним чином спроможність малозабезпечених громадян, можуть бути просто скасовані, а більшість суттєвих витрат покриваються податковими пільгами.

Ще одним способом поповнення працездатності малозабезпечених громадян є запровадження неоподатковуваного мінімуму доходів громадян, що передбачено наказом Міністра України «Про прибутковий податок з громадян» [33].]. В Україні він діяв до 2004 року.

Водночас у будь-якому разі розмір неоподатковуваної частини доходу громадян України має бути значно більшим за розмір соціальних виплат із поточних податків, що призведе до зростання купівельної спроможності відносно бідних верств населення. громадян. Обидва гарантуються. а також збільшення надходжень від інших платежів до бюджету, зокрема податку з продажів і податків з підприємств.

Крім того, незважаючи на його еволюцію, механізм перерозподілу податку на доходи фізичних осіб між бюджетами сьогодні, як і в усі роки незалежності України, залишається незмінним: сума податків, сплачених з доходів громадян, не зараховується до бюджетів органів місцевого самоврядування. Там передбачено, що цього робити не можна. Через ці законодавчі норми працюючі громадяни не можуть отримувати соціальні виплати за місцем проживання, що не тільки порушує принципи побудови бюджетної системи, а й є здоровим глуздом.

Підсумовуючи, вкажемо на необхідність удосконалення механізму оподаткування доходів, завданням якого має стати вирішення зазначених у цьому дослідженні проблем.

Враховуючи результати дослідження та враховуючи низькі доходи та рівень безробіття більшості населення нашої країни, за основу нарахування податку на доходи фізичних осіб рекомендовано взяти сукупний дохід усіх членів сім'ї. Такий порядок може бути запроваджений в обов'язковому порядку для всіх платників податків, а також як альтернатива загальній системі оподаткування національного доходу, встановленій Податковим кодексом України.

Крім того, як показали результати досліджень, досягнення соціальної справедливості та досягнення максимально можливого економічного ефекту при сплаті податку на доходи фізичних осіб можливе лише за умови запровадження прогресивних податкових ставок. Водночас верхня межа ставки податку для цього

способу оподаткування національного доходу має бути досить високою. Крім того, запропонована нами модель оподаткування національного доходу повинна включати розширений перелік встановлених соціальних відрахувань, майнових відрахувань, податкових кредитів або економічно обґрунтованих неоподатковуваних мінімумів. Тому порядок сплати податку на доходи громадян у майбутньому буде дуже громіздким, хоча, безумовно, формуватиме значну частину доходів бюджету та вирівнюватиме купівельну спроможність малозабезпечених громадян.

Також, на нашу думку, можна розподілити мобілізовану суму податку на доходи фізичних осіб між бюджетами, передбачивши, що сума податку, що надходить до міського бюджету за місцем роботи платника, ділиться навпіл у міському бюджеті. змінити процедуру для Виплата здійснюється в тому населеному пункті, де людина працює і проживає.

Висновки до розділу 2

Водночас прямі податки мають великий регулюючий потенціал щодо впливу на соціально-економічні процеси, що відбуваються в суспільстві, і при цьому їх значення є не менш важливим. При формуванні встановленого та необхідного рівня надходжень бюджету визначити необхідність подальших досліджень даного питання. Проблема підвищення економічної ефективності прямих податків в Україні, яка є особливо гострою з огляду на особливості посткризового розвитку країни, не втратила своєї актуальності й сьогодні. Відсутність ясності щодо податкових наслідків прийняття Податкового кодексу України та подальших змін, передбачених у ньому, вказує на необхідність вжиття подальших кроків для забезпечення впровадження реформ у сфері прямих податків в Україні.

У зв'язку з податковою реформою та зміною системи прямого оподаткування в Україні останнім часом відбувся перерозподіл фінансових ресурсів та зміни обсягу надходжень до бюджету.

Суттєвим недоліком національної системи податку на прибуток в Україні є уніфікованість податкових ставок, що може призвести до соціальних потрясінь у періоди фінансової нестабільності. На нашу думку, такий олігархічний підхід до оподаткування доходів зумовлений тим, що, за статистичними даними, в українському суспільстві понад 90% населення мають низькі доходи, і лише близько 10% мають дуже високі доходи. негативний.

Тому можна без перебільшення сказати, що завдяки гармонізованій ставці ПДФО громадяни України з відносно низькими доходами почали платити податки за своїх співвітчизників зі значно вищими доходами. Крім того, інституційні недоліки оподаткування доходів роблять податок на прибуток в Україні ефективним механізмом податкового тиску на сумлінних платників податків. Як наслідок, суть податків наразі спотворюється, вони перестають бути «справедливими» (один із податкових принципів, закріплених в українському податковому законодавстві), а податкова ефективність корпоративних податків є вкрай низькою.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТА МОДЕРНІЗАЦІЇ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

Враховуючи вектор євроінтеграційного розвитку та слабкі позиції України в більшості світових фінансово-економічних рейтингів, вітчизняна практика регулювання системи прямого оподаткування потребує ретельного вивчення та використання закордонного досвіду. Для цього необхідний порівняльний аналіз розвитку податкової системи України з системою розвинених країн. Такі дослідження дозволять визначити шляхи вдосконалення та запровадження прямих податків в податковій системі України. Щоб визначити, чи відповідає існуюча податкова модель сучасному рівню розвитку, необхідно проаналізувати загальну закономірність податкової структури, яка відображає причинно-наслідковий зв'язок між соціально-економічними факторами. Оподаткування розвитку країни та економічні показники. У цьому випуску розглядаються основні особливості та розвиток сучасних податкових систем у країнах-членах Європейського Союзу.

Загальний напрям бюджетної та податкової реформи визначається положеннями основних програмних документів, а саме Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» та Меморандуму про взаєморозуміння між Україною та МВФ. , Погодження плану роботи Міністрів України, Співки народних депутатів Верховної Ради України.

Більшість країн, у тому числі з соціально орієнтованою ринковою економікою, спрямовані на оптимальне досягнення подвійних цілей: створення сприятливого податкового середовища для економічної діяльності (ця мета визначає верхню межу оподаткування) та забезпечення ефективного вирішення соціальних проблем. комбіноване помірне оподаткування. проблема (ця мета). (Нижня межа оподаткування визначається цільовою).

В останні роки в країнах ЄС-28 та ЄС-19 спостерігається чітка тенденція до поступового перенесення податкового тягаря з мобільних факторів виробництва капіталу та праці на споживання. Тому ставки прямих податків зменшилися, а

ставки непрямих податків зросли, в основному за рахунок податку на додану вартість. В Україні податки розглядаються насамперед як джерело поповнення бюджету, тому в останні роки спостерігається тенденція до підвищення ставок як прямих, так і непрямих податків. Проте нині ставка податку в Україні є найнижчою в ЄС (за винятком малих країн), а отже, найконкурентнішою.

Внутрішній прибуток і корпоративні ставки становлять 18%, одні з найнижчих у Європі. Наприклад, низька внутрішня ставка корпоративного податку в Ірландії (12,5%) компенсується високими ставками прибуткового податку (до 48%) і податку на додану вартість (23%). Подібним чином низький податок на прибуток у Словенії (17%) компенсується високим податком на прибуток (до 50%) і податком на додану вартість (22%). У Румунії ставка податку на прибуток і податку на доходи фізичних осіб становить 16%, тому ставка ПДВ становить 24% [44].

Плоска ставка податку (10%) у Болгарії, найнижча в ЄС, не гарантувала значного економічного зростання в останні роки і призвела лише до значного збільшення дефіциту бюджету, що призвело до збільшення державного боргу. З 28 країн ЄС 17 мають вищу ставку ПДВ, ніж Україна, сім мають 20% ПДВ і лише чотири мають нижчу ставку (Люксембург, Мальта, Німеччина, Кіпр) [43]. Це означає, що, за винятком малих острівних держав та країн Балтії, Україна має найпривабливішу податкову ставку, що є важливою передумовою для залучення іноземних інвестицій та створення нових робочих місць. Це є умова.

Історичний розвиток податкових систем та поточна податкова практика держав-членів ЄС підтверджують наявність таких факторів, які впливають на визначення співвідношення прямих і непрямих податків:

- Саме життєвий рівень переважної частини населення;
- саме досконалість механізму стягнення податків та податкових платежів;
- саме можливості для ухилення від оподаткування;
- саме вирішення гострих соціальних проблем;
- саме орієнтації суспільства на досягнення соціального компромісу;

- саме рівень податкової культури;
- саме традиції оподаткування.

Існує чітка залежність між співвідношенням прямих і непрямих податків і рівнем податкової культури. Оскільки це передова податкова культура, яка робить адміністрування податків більш ефективним, будуть створені умови для мінімізації таких явищ, як ухилення від сплати податків, і посилення ролі прямих податків.

Як відомо, доходи від основних видів прямих податків залежать від достовірності декларацій про доходи (прибуток) та рівня оподаткування. Це пояснюється тим, що певні варіанти ухилення від оподаткування потребують вищих витрат на реалізацію, що робить економічно неможливим уникнути їх сплати з помірними податками.

На відміну від західних країн, які мають культуру, що наголошує на взаємозв'язку між народом і державою на рівні національної психіки, в Україні наголос був зроблений на належній сплаті податків і публічному викритті осіб, які приховують свої доходи. мораль ще не сформувалася. Уникайте оподаткування. Світова практика співвідношення прямих і непрямих податків така, що їх протиріччя є неприпустимими без ґрунтовного вивчення соціально-економічних умов, що склалися в країні, в тому числі історичного періоду розвитку, який пройшла податкова система, що призводить до висновок.

Такі чинники, як адміністрування податків і податкова обізнаність більшості населення, а також об'єктивні відмінні функціональні характеристики цих податків. Свою думку про достатність і необхідність поєднання прямих і непрямих податків при розробці податкових систем висловили також А. Сміт і Д. Рікардо.

Значний вплив на ефективність податкової політики може мати зміна співвідношення прямих і непрямих податків. Оптимізуючи цей показник, можна усунути принципові протиріччя у встановленні оподаткування. Контроль цих відносин визначає ступінь досягнення податковою системою своїх функціональних цілей [21, с.251].

Оскільки план економічного розвитку України базується на європейській інтеграції, удосконалення податкової системи України має відбуватися в напрямку наближення її до системи оподаткування країн ЄС. Міжнародний досвід використання податкових інструментів для боротьби з негативним явищем фінансових криз також слід враховувати всередині країни. Країнам-членам Європейського Союзу вдалося змістити увагу від суто фіскальних напрямків і розробити оптимальні податкові системи. У сучасному вигляді ця податкова система стала невід'ємним і інтегрованим активним елементом загальної соціально-економічної політики, спрямованої на максимізацію добробуту. Він має бути спрямований на широкий загал. Зарубіжні дослідження теорії та практики оподаткування підтверджують, що значення податків у національній політиці розвинутих країн є дещо більшим, ніж у вітчизняній практиці, де вони переважно використовуються як податкові інструменти. На додаток до фіскальної функції податку встановлюється економічна підфункція для сприяння економічному зростанню, повній зайнятості, монетарній стабільності та контролю над інфляцією, а соціальна (розподільча) підфункція встановлюється для зменшення нерівності в розподілі доходів. , широко використовується.

Вітчизняна податкова система характеризується постійними змінами, що виражається в постійному вдосконаленні та оновленні Податкового кодексу України, основного правового інструменту справляння та нарахування податків. Необхідність удосконалення зумовлена низькою ефективністю та оптимальністю податкової системи, зокрема прямих податків.

Для подолання проблем, властивих системі прямого оподаткування, необхідно не лише науково та економічно обґрунтувати розмір податку, а й визначити ставку податку з точки зору підвищення функціональної ефективності обох податкових систем. себе та економіки в цілому.

Передовий європейський досвід податкового регулювання економічних процесів у різних формах вже впроваджено в Україні.

- ☐ Кодифіковано Бюджет (2001 р.) та Податкове законодавство (2011 р.).
- ☐ Реформа податкової децентралізації розпочалася у 2015 році.

□ Три основні податки, що формують бюджет, мають податкові ставки, порівнянні з європейськими.

□ Єдині правила оподаткування та бухгалтерського обліку щодо оподаткування прибутку підприємств.

□ З 1 липня 2015 року запроваджено обов'язок встановлення контрольно-касового апарату (РРО) для фізичних осіб-платників податків з обсягом грошового доходу понад 1 млн. гривень. 1 рік;

□ Доступ до реєстру майна відкритий та реєстр транспортних засобів у черзі.

□ Запроваджено електронні сервіси для платників податків, зокрема подання звітності в електронному вигляді.

Водночас більшість позитивних змін потребують подальшого вдосконалення та розвитку. Основними стратегічними напрямками подальшого розвитку системи бюджетно-податкового регулювання в Україні є:

1. саме боротьба з тінізацією економіки та ухиленням від оподаткування.
2. саме забезпечення дієвості існуючих засобів податкового стимулювання економіки.
3. саме посилення справедливості оподаткування.
4. саме реалізація ініціатив проекту ОЕСР/G20, що узгоджує міжнародний підхід до реформування податкових систем.

З метою досягнення соціально-економічного розвитку України необхідною є реалізація узгодженої концепції реформування податкової системи України, яка базується на компромісі між Міністерством фінансів України та Комітетом з питань податкової та митної політики. необхідна умова. Положення про Верховну Раду України та органи державної влади містять такі положення: Постійна та значна девальвація національної валюти призводить до накопичення від'ємної оподатковуваної вартості, використання якої постійно обмежується на законодавчому рівні, що призводить до позбавлення прав власності.

Висновки до розділу 3

Дослідження розвитку та встановлення податків на доходи фізичних осіб у європейських країнах є важливим елементом для аналізу та вибору ефективних систем оподаткування, у тому числі запровадження прямих податків. За останні 25 років у багатьох країнах світу були проведені серйозні податкові реформи. Такі реформи тією чи іншою мірою були проведені майже в усіх країнах ЄС та Східної Європи за останнє десятиліття. Подальший розвиток також відбувається у сфері податку на прибуток і корпоративних податків.

Більшість країн-членів Європейського Союзу віддають перевагу використанню фіскальних стимулів і підтримки під час економічного дисбалансу. Н. Реалізація функцій податкового регулювання є важливим елементом. У зв'язку з підвищенням ефективності вітчизняної податкової системи процес оподаткування має сприяти реалізації політики зайнятості та впливати на розподіл доходів у дусі справедливості, а також запобігати перешкодам для використання тіньових систем. має бути так. Це сплачувати податки безпосередньо. Загальні світові податкові тенденції мають слугувати орієнтиром для ефективного та швидкого коригування податкових систем країн, які прагнуть інтегруватися у світову економіку та суспільство.

Важливим питанням соціально-економічного розвитку країни є реформа прямого оподаткування. Останні реформи податкового законодавства в першу чергу спрямовані на покращення адміністрування прямих податків. Проте вітчизняне податкове законодавство у цій сфері має багато недоліків, які перешкоджають стабільному економічному розвитку країни.

Основні проблеми з прямими податками включають: Закони, що регулюють прямі податки, постійно змінюються. Економічна тінь важка. Розбіжності між методикою формування та впровадження прямого оподаткування в Україні та практикою країн Європейського Союзу. Неефективні податкові стимули для основних прямих податків.

Для вирішення існуючих наявних проблем у питанні є потреба реалізації низки заходів, спрямованих на їх подолання, якими є:

1) дотримання саме балансу інтересів усіх учасників правовідносин у сфері прямого оподаткування;

2) перегляд та удосконалення саме пільгового механізму сплати податку на доходи фізичних осіб;

3) оптимізація саме податкових ставок;

4) посилення саме податкового контролю та спрощення системи адміністрування оподаткування;

5) покращення податкової дисципліни та посилення саме відповідальності платників податків за використання тіньових схем при веденні бізнесу та умисної мінімізації податкових зобов'язань;

6) відповідність прийнятих рішень щодо змін у податковому законодавстві реальному стану саме соціально-економічного розвитку держави.

Очікується, що реалізація цих заходів створить умови для формування фінансових ресурсів, підвищить податкову ефективність прямих податків, зменшить тиск на платників податків щодо сплати податкового тягаря, а отже дасть змогу деформувати економіку. Легалізувати доходи, забезпечити покращене адміністрування податків та відповідати світовій практиці.

Висновки

Формування фінансових ресурсів державою за рахунок надходження прямих податків прямо пропорційно залежить від доходів корпоративної структури та від особистих доходів фізичних осіб. Це означає, що коли податкові ставки збільшуються, компанії мають менше ресурсів, щоб вкладати більше грошей у свою господарську діяльність. У результаті, враховуючи дефіцит коштів підприємств та високу вартість позик, підприємства починають скорочувати обсяги виробництва та реалізації продукції та послуг, зменшується сума чистого прибутку, відповідно зменшується сума сплаченого податку. Він перевищує бюджетну стелю, зменшує обсяг особистих заощаджень людей і структуру бізнесу, впливає на рівень безробіття, змушує бізнес працювати в тіньовій ланці економіки. Вважаємо, що податки, як основний засіб регулювання економічного та соціального розвитку країни, мають стимулювати передусім економіку країни в цілому.

Початок реформування вітчизняної податкової системи вносить певну складність у функціонування податкової системи в цілому, а також створює проблеми для розвитку окремих суб'єктів господарювання. В основному це пов'язано з нестабільністю процесу оподаткування та відсутністю чіткого регулювання. Водночас українська податкова система містить значні невизначеності щодо особливостей і принципів її побудови та функціонування, що впливає на зниження соціально-економічної ефективності.

У сучасному кліматі економічної глобалізації структура оподаткування країни є важливим фактором, коли компанії вирішують, куди і скільки інвестувати, а також який бізнес вони ведуть у яких країнах. Надмірне податкове навантаження має такі негативні наслідки, як зниження ділової активності суб'єктів господарювання, «мініатюризація» економіки та відтік національного капіталу за кордон.

Список використаних джерел:

1. Бабін І. І. Податкове право : навч. посіб. К. : Кондор, 2018. 487 с
2. Брехов С. С., Коротун В. І., Сушкова О. Є., Новицька Н. В., Кужелєв М. О., Пилипів В., В Протидія агресивному податковому плануванню : світовий досвід та виклики для України : монографія. К. : Алерта, 2017. 344 с.
3. Гетманцев Д. О., Семчик О. О., Шашканов О. А. Прямі реальні податки. Правова сутність та адміністрування : наук.-практ. посіб. / відп. за вип. О. Б. Лопенко. К. : Юрінком Інтер, 2018. 372 с. До 15-річчя юридичної компанії Jurimex.
4. Зайцев О. В. Податковий менеджмент : підручник. Суми : СДУ, 2017. 412 с.
5. Іванишина О. С., Забарна Т. А., Мискіна О. О., Лепеха М. О., Панура Ю. В. Податкова система : навч. посіб. / за заг. ред. В. Л. Андрущенка. К. : ЦУЛ, 2017. 416 с.
6. Крупка М. І., Кміть В. М., Паславська Р. Ю., Демчишак Н. Б. Система адміністрування податків в Україні : стан, проблеми та перспективи розвитку : монографія. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2017. 448 с.
7. Легостаєва О. О., Гнип Н. О. Податкова система : практикум : навч. посіб. 2-ге вид. Львів : Новий Світ - 2000, 2019. 228 с. (Вища освіта в Україні). URL: <http://library.tneu.edu.ua/images/stories/zmist/2015/літп/Податкова система. Легостаєва.pdf>.
8. Ліпкан В. А., Збінський Є. Ф. Правовий режим податкової таємниці в Україні = Legal regime of tax secret in Ukraine : монографія / за заг. ред. В. А. Ліпкана. К. : Ліпкан В. А., 2018. 372 с.
9. Лютий І. В., Демиденко Л. М., Романюк М. В., Субботович Ю. Л., Тропіна В. Б. Податкова система : навч. посіб. / за ред. І. О. Лютого. К. : ЦУЛ, 2018. 456 с.
10. Олейнікова Л. Г. Формування конкурентоспроможних податкових систем : монографія. К. : Мокшанов В. В., 2022. 536 с.

11. Перевірки, що здійснюються податковими органами державної фіскальної служби України : види, порядок проведення, строки, оскарження : практ. посіб. / упоряд. Ю. І. Руснак. К. : ЦУЛ, 2019. 248 с.
12. Податкове право України : навч. посіб. / упоряд. І. В. Тетарчук. Т. Є. Дяків. К. : ЦУЛ, 2017. 183 с.
13. Податковий кодекс України : чинне законодавство зі змінами та доповн. станом на 3 верес. 2021 р. К. : ЦУЛ, 2021. 838 с.
14. Бандура З., Голубецький П. Інноваційна діяльність в постіндустріальній економіці та її стимулювання механізмом податкових важелів. *Вісник економіки*. 2023. № 2(108) : квіт.-черв. С. 143–155.
15. Варналій З. С., Романюк М. В. Податкове стимулювання інноваційного розвитку України. *Стратегічні пріоритети*. 2017. № 4. С. 5–15.
16. Власова М. Види податків і зборів. *Баланс. Бібліотека бухгалтера*. 2018. № 2. С. 13–14.
17. Дем'янишин В. Податковий механізм формування доходів бюджету: концептуальні засади теорії та напрями модернізації. *Світ фінансів*. 2017. № Вип. 2. С. 84–96. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/22714/1/%D0%94%D0%B5%D0%BC%D1%8F%D0%BD%D0%B8%D1%88%D0%B8%D0%BD%20%D0%92..pdf>.
18. Десятнюк О., Марченко Л. Науково-методичні детермінанти податкової політики в умовах трансформації національної економіки. *Світ фінансів*. 2021. № Вип. 4(69). С. 8–19. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/45777>.
19. Дмитрів В. Економічна сутність і роль майнових податків в Україні. *Світ фінансів*. 2021. № Вип. 1(66). С. 201–209. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/42496>.
20. Замасло О., Кобильник М. Оцінка фіскальної ефективності бюджетоутворюючих податків в Україні. *Світ фінансів*. 2021. № Вип. 2(67). С. 66–78. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/43461>.

21. Капельюш А. А., Задорожня Л. А. Поведінкові аспекти низької ефективності податкових реформ в Україні. *Актуальні проблеми економіки*. 2017. № 4. С. 166–171.
22. Лугова Х. Удосконалення адміністрування податків в Україні з урахуванням європейського досвіду. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. №12. С. 230–233.
23. Прокопенко Ю. О. Податкове стимулювання - запорука активізації інноваційної діяльності підприємств та ефективності управління інноваційними проектами. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 23. С. 69–75.
24. Сергеева Л. Н., Кучерова Г. Ю. Науково-методологічний підхід до моделювання життєздатності податкової системи України. *Актуальні проблеми економіки*. 2017. № 3. С. 357–366.
25. Смердов В. Чергові податкові сюрпризи: свіжий погляд на новації законодавства. *Аудитор України*. 2017. № 11. С. 44–47.
26. Чорна Т. податково-правовий зміст права власності на нерухоме майно. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. №11. С. 155–158.
27. Юшко С. Роль податкових надходжень у формуванні доходів бюджету. *Світ фінансів*. 2019. № Вип. 3. С. 139–149. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/37111/1/%d0%ae%d0%a8%d0%9a%d0%9e.pdf>.
28. Юшко С. В. Використання податкової ставки як інструменту забезпечення зростання доходів бюджету в Україні. *Фінанси України*. 2018. № 2. С. 109–128.
29. Anuario estadístico y geografico de los Estados Unidos Mexicanos 2017. URL: <http://www.beta.inegi.org.mx/app/biblioteca/ficha.html?upc=702825097912>
30. Калюжна Н., Сторожук В. Тарифний захист економіки України. *Вісник КНТЕУ*. 2017. № 5. С. 20-35.
31. Еконо прав <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/05/2/686503/>
32. Таран С. Як досягти більшої лібералізації торгівлі з ЄС: стан використання

32. Таран С. Як досягти більшої лібералізації торгівлі з ЄС: стан використання тарифних квот ЄС Україною. Центр аналітики зовнішньої торгівлі Trade+ при Київській школі економіки. 2021. URL: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2020/01/Trade-Tarifni-kvoti-YES-dlya-Ukrayini.pdf>
33. Іванов Є.І. Тарифне регулювання імпорту в системі зовнішньоторговельної політики України. *Вісн. ОНУ імені І. І. Мечникова*. 2016. Вип. 4(46). Т. 21. С. 48-52.
34. Пугачевська К.С. Сучасні тенденції лібералізації зовнішньої торгівлі. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2013. № 3. С. 70-77.
35. World Development Indicators: Tariff barriers. URL: <http://wdi.worldbank.org>.
36. WTO Statistics Database. URL: <http://stat.wto.org/TariffProfile/WSDBTariffPFView>.
37. Міжнародна конвенція про Гармонізовану систему опису та кодування товарів від 14.06.1983. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_079
38. Закон України від 16.09.2014 № 1678-VII «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони»: // *Офіційний вісник України*. – 2014. – № 75. – Ст. 2125.
39. Урумов Т. Поддержка экспорта малого и среднего бизнеса в США и ЕС. *Мировая экономика и международные отношения*. 2015. №6. с. 39-47.
40. Жамкеева Махаббат. Світовий досвід митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. №9 (135). с. 303-310.
41. Назаренко О.А. Порівняльний аналіз методів нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі України та зарубіжних країн. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2013. № 4(69). с. 39-45.
42. Желєзняк А.М., Черевко В.Д. Трансформаційні процеси зовнішньоекономічної політики України та їх вплив на аграрний сектор [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>.

43. Стеблянок М.Д. Особливості використання методів нетарифного регулювання ЗЕД у зарубіжних країнах. Вісник Академії митної служби України. Сер. : Економіка. 2013. № 2. С. 132-139.
44. Бліхар М.М. Реформування митно-тарифної політики України з використанням досвіду країн ЦСЄ в контексті вступу до СОТ. Зовнішня торгівля: Право та економіка. № 2 (37). 2008. С 56-60.
45. Тарасик Б.К. Проблеми квотування експорту в умовах євроінтеграції. Актуальні проблеми економіки. 2016. №10. С. 22-28.
46. Новікова К.І. Світовий досвід митно-тарифного регулювання та можливості його застосування в Україні / К.І. Новікова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/3_SND_2010/Economics/57999.doc.htm
47. Яценко О.М. Особливості зовнішньоторгівельної політики Китаю в сучасних умовах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://webcache.googleusercontent.com/>.
48. Перепьолкін С.М. Міжнародні митні організації. Митна справа. 2012. №5. С.27-33.
49. Юхименко В.В. Експортний потенціал України. Політика і час. 2013. №12. С. 35–41.